

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÍRODOVEDECKÁ FAKULTA

ANALÝZA VOĽNO – ČASOVÝCH AKTIVÍT OBYVATEĽOV
MESTA DUBNICA NAD VÁHOM SO ZAMERANÍM NA
ZÁHRADKÁRSTVO

2010

ADRIÁN MICHÁLEK

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÍRODOVEDECKÁ FAKULTA

ANALÝZA VOĽNO – ČASOVÝCH AKTIVÍT
OBYVATEĽOV MESTA DUBNICA NAD VÁHOM SO
ZAMERANÍM NA ZÁHRADKÁRSTVO

BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný odbor: 4.1.35 Geografia

Študijný program: Geografia a kartografia

Pracovisko (katedra/ústav): Katedra humánnej geografie a demogeografie

Vedúci záverečnej práce/školiťel': Mgr. Eva Džupinová, PhD.

BRATISLAVA 2010

ADRIÁN MICHÁLEK

Prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som bakalársku prácu spracoval samostatne, s využitím uvedených zdrojov a pod odborným vedením vedúceho práce.

V Dubnici nad Váhom, dňa 10.05.2010

.....

podpis

Pod'akovanie

Týmto by som sa chcel poďakovať vedúcej mojej bakalárskej práce Mgr. Eve Džupinovej, PhD. za pomoc a cenné rady pri jej tvorení. Tak isto by som chcel vyjadriť vďaku Ing. Ivanovi Valúchovi, ktorý mi pomohol s dotazníkovým prieskumom. V neposlednom rade patrí vďaka i pracovníkom katedry humánnej geografie a demogeografie, ktorí mi poskytovali informácie počas štúdia.

ABSTRAKT

MICHÁLEK, Adrián: *Analýza voľno-časových aktivít obyvateľov mesta Dubnica nad Váhom so zameraním na záhradkárstvo*. [Bakalárska práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Prírodovedecká fakulta; Katedra humánnej geografie a demogeografie. Vedúci: Mgr. Eva Džupinová, PhD. 2010. 72 s. 6 príloh

Predkladaná práca má za úlohu analyzovať jednotlivé možnosti trávenia voľného času v meste Dubnica nad Váhom. Tak isto si všíma vývoj záhradkárskych osád na Slovensku ako konkrétnej formy voľno-časovej aktivity. Podrobný výskum jednotlivých voľno-časových aktivít konkrétnych skupín obyvateľov v meste Dubnica nad Váhom by bol nesmierne zložitý. Ak by sme chceli presne vedieť, ako trávia svoj voľný čas po práci ľudia žijúci v meste, museli by sme spraviť dotazníkový prieskum u nesmierne veľkého počtu respondentov. Preto sa v tejto bakalárskej práci zameriavam najmä na jednotlivé organizácie pôsobiace v meste a ich ponukovú základňu záujmových aktivít.

V práci som sa snažil zachytiť i fenomén záhradkárstva v meste Dubnica nad Váhom. Problematika záhradkárstva v mestách a ich zázemiach je, podľa môjho názoru, dôležitou oblasťou tak spoločenského ako aj geografického výskumu. Je potrebné všímať si väzby jednotlivých záhradkárskych osád s krajinnou sférou, ako i pochopiť konkrétne parciálne vzťahy a prvky v nich. Práve preto som sa rozhodol uskutočniť dotazníkový prieskum v záhradkách na území mesta Dubnica nad Váhom. Samotný prieskum má priblížiť spôsob života záhradkárov na svojich pozemkoch, poukázať na činnosti vykonávané v objektoch a v neposlednom rade i na plánovaný spôsob využitia v budúcnosti.

Kľúčové slová: voľný čas, voľno-časové aktivity, záhradkárske osady, vývoj záhradkárskych osád

ABSTRACT

MICHÁLEK, Adrián: *Free time activity analysis of residents in Dubnica nad Váhom with attention paid to gardening* . [Bachelor work]. Comenius University in Bratislava. Faculty of Natural Sciences; Department of human geography and demogeography. Principal adviser: Mgr. Eva Džupinová, PhD. 2010. 72 pages. 6 additions

The presented work is aimed at analysing of particular free time spending possibilities in the town Dubnica nad Váhom. It also pays attention to the development of gardening communities as a specific free time activity in Slovak republic. A detailed investigation into each of free time activities associated with particular resident groups in Dubnica nad Váhom would be very difficult and time consuming. If we wanted to know exactly how people living in the town are spending their free time after job hours we would have to address a questionnaire to an extremely huge number of respondents. That is the reason why this work is dedicated mainly to particular organizations working in the town and their free time activities offer.

I have also attempted to notice the phenomenon of gardening in the town Dubnica nad Váhom. According to my opinion the gardening problem in towns and their up-country districts is an important part of social as well as geographical research. It is needed to notice the relations between particular gardening communities and landscape terrain as well as understand the specific partial relations and elements included in them. That is the reason why I have decided to apply the questionnaire research on gardens located in Dubnica nad Váhom. The research is aimed at the way of life of gardeners on their acres, points at activities performed in their facilities and last but not least points at the planned application in the future.

Key words: free time, free time activities, gardening communities, development of gardening communities

OBSAH

ÚVOD	7
METODIKA PRÁCE A ZHODNOTENIE LITERATÚRY	8
1 VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV	10
2 ZÁUJMOVÉ ČINNOSTI VO VOĽNOM ČASE	15
2.1 Podstata a vymedzenie záujmovej činnosti.....	15
2.2 Vývoj kategórie voľný čas	19
3 VOĽNOČASOVÉ AKTIVITY OBYVATEĽOV MESTA DUBNICA NAD VÁHOM	22
3.1 Stručná charakteristika mesta Dubnica nad Váhom.....	22
3.2 Voľno-časové aktivity a združenia v minulosti	24
3.3 Súčasný voľno-časové aktivity a inštitúcie v meste	26
4 ZÁHRADKÁRSTVO AKO FORMA TRÁVENIA VOĽNÉHO ČASU	28
4.1 Záhradkárstvo a jeho význam	28
4.2 Vývoj záhradkárskych osád	29
4.3 Umiestnenie osád v mestách	33
4.4 Vplyv záhradkárskych osád na životné prostredie.....	34
5 ZÁHRADKÁRSTVO V MESTE DUBNICA NAD VÁHOM	36
5.1 Záhradkárstvo v meste Dubnica nad Váhom	36
5.2 Záhradkárske osady Orechový háj a Medzihorie.....	37
5.3 Stratégia rozvoja záhradkárskych lokalít v meste.....	37
5.4 Terénny výskum a jeho vyhodnotenie	39
ZÁVER	42
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	44
ZOZNAM PRÍLOH	48
PRÍLOHA 1	49
PRÍLOHA 2	50
PRÍLOHA 3	57
PRÍLOHA 4	59
PRÍLOHA 5	62
PRÍLOHA 6	69

ÚVOD

V súčasnosti sme svedkami prebiehajúcej transformácie a vývoja ľudskej spoločnosti, ako aj geografickej sféry. Človek svojimi neustále sa rozvíjajúcimi činnosťami ovplyvňuje svoje správanie a interaguje tak čoraz väčšími s krajinnou sférou, kde vytvára nové väzby. S rozvojom voľného času, ktorý sa v našej spoločnosti objavil koncom 19. storočia, človek výrazne zmenil svoje správanie a tým zmenil i charakter geografického prostredia. Nástupom nových technológií a postupnou efektivitou vo výrobe sa dostáva do pozície, kedy môže vykonávať najrozličnejšie voľno-časové aktivity. Tak isto mestá, v ktorých prebiehajú transformačné procesy, napredujú v poskytovaní služieb pre obyvateľov a dávajú im široké možnosti ako voľný čas tráviť.

S rozvojom priemyselnej výroby a fondom voľného času súvisí i vznik fenoménu záhradkárskych osád. Ľudia sa kolektívnym spôsobom snažia využiť voľný čas prácou na záhradke, za účelom načerpania psychických i fyzických síl formou odpočinku, pobytu v prírode i rozličnými aktivitami v rámci osady. Človeku uzavretému v mestskom prostredí chýba priamy kontakt s prírodou, ktorý nachádza v „ohradenom kúsku pôdy“. Postupom času záhradkárskou činnosťou začal vytvárať úžitkovú plochu životného prostredia a výraznou mierou tak prispel k estetickému charakteru mesta. Záhradky sa postupom času stali novodobým fenoménom slovenských miest a nájdeme ich takmer pri každom okresnom či inom meste. V súčasnosti sa jednotlivé osady vyznačujú nedoriešenými vlastníckymi pomermi a prebieha tak v nich majetkovoprávne vysporiadanie. Je to veľmi zložitý legislatívny proces, ktorý sa stretáva so stretom záujmov jednotlivých aktérov.

Cieľom bakalárskej práce je priblížiť vývoj záhradkárskych osád na Slovensku a tak isto predstaviť možnosti trávenia voľného času, ktoré poskytuje mesto Dubnica nad Váhom. Dominantným cieľom je zistenie a predstavenie záhradkárskej činnosti v meste Dubnica nad Váhom v záhradkárskych osadách spolu so zhodnotením možností ich ďalšieho rozvoja. V rámci záhradkárskych osád v meste Dubnica nad Váhom bolo mojím cieľom i priblíženie spôsobu života a využívania voľného času niektorými záhradkármi v osadách formou dotazníkového šetrenia.

Dôležitosť tejto práce umocňuje fakt, že podobných štúdií je v geografickej praxi značné minimum. Práca má za úlohu obohatiť uvedenú problematiku a zároveň tak prispieť k utvoreniu predstavy o záhradkárskej činnosti v meste Dubnica nad Váhom.

METODIKA PRÁCE A ZHODNOTENIE LITERATÚRY

Tvorba predkladanej bakalárskej práce pozostávala z viacerých čiastkových krokov. V prvej fáze som si zohnal literatúru, týkajúcu sa problematiky voľného času a záhradkárstva na Slovensku. Väčšina tejto literatúry je staršieho vydania, čo na jednej strane ovplyvnilo jej charakter (socialistické ideológie a pod.) a na druhej strane v nej nie sú zachytené najnovšie poznatky. Niektoré materiály, týkajúce sa najmä voľno-časových aktivít obyvateľov mesta Dubnica nad Váhom, som získal z interných materiálov Centra voľného času v meste. Ochoťne mi ich poskytla riaditeľka danej inštitúcie. V prípade niektorých iných zariadení (centrum voľného času LAURA) som sa stretol s neochotou pri poskytovaní informácií. Literatúra týkajúca sa problematiky záhradkárskych osád, konkrétne ich vývoja a jednotlivých medzníkov nie je podľa môjho názoru dostatočne obsiahla. Absentujú komplexné diela, ktoré by sledovali vývoj osád a ich stav v súčasnosti s perspektívou do budúcnosti. Na druhej strane však musím poznamenať, že právna literatúra týkajúca sa vysporiadaním vlastníckych pomerov v osadách je pomerne dobre zastúpená.

Veľkým pozitívom v oblasti literatúry záhradkárstva je i vydávanie časopisu Spravodajca záhradkárov prostredníctvom Slovenského zväzu záhradkárov. Obsahuje cenné informácie pre záhradkárov, ale i retrospektívy a články zo zasadnutí a organizačných stretnutí. Populárny je na trhu i časopis Záhradkár. Ten je však podľa môjho názoru ovplyvnený dobou a je určený najmä pre niektoré rady a postrehy pre čitateľov. Postupom času, čo je negatívom, sa stáva viac komerčným a upúšťa od dôležitých otázok.

Nevyhnutnou podmienkou tvorby bolo spravovanie literatúry a napísanie práce. Paralelne popri písaní som uskutočnil i menší dotazníkový prieskum v záhradkárskych osadách Medzihorie a Orechový háj, Pod Strážou. Dotazníkové šetrenie som uskutočnil priamo v teréne osobným rozhovorom s jednotlivými záhradkármi. Tak isto mi v tejto súvislosti pomáhal predseda miestnej záhradkárskej organizácie. Je potrebné dodať, že dotazníkový prieskum nezachytáva názory všetkých záhradkárov v meste Dubnica nad Váhom. V niektorých prípadoch som sa stretol s nevôľou obyvateľov poskytnúť cenné informácie. Tak isto dotazník nezachytáva všetky aktivity, ktoré záhradkári vo svojom voľnom čase vykonávajú. Sleduje iba tie aktivity, ktoré uskutočňujú v rámci svojho pobytu v osade. Pri zostavovaní samotného dotazníka som vychádzal z práce a štúdie autorov Bičík a kol. – Druhé bydlení v Česku, odkiaľ som prevzal jednotlivé otázky pre svoj dotazníkový

prieskum (viď príloha 3). Jednotlivé kvantitatívne i kvalitatívne údaje som následne štatisticky spracoval a vyhodnotil.

Pri práci mi výraznou mierou pomohla i monografia mesta Dubnica nad Váhom od autorov Bagin a Janota, ktorá je považované za veľmi hodnotné regionálne dielo. V tomto prípade musím poznamenať, že v praxi absentuje novšia publikácia zaoberajúca sa vývojom mesta, ktorá sa v súčasnosti pripravuje. Pri získavaní informácií mi taktiež pomohli údaje z Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Dubnica nad Váhom.

Literatúra týkajúca sa voľného času a voľno-časových aktivít bola v minulosti výrazným predmetom štúdia mnohých autorov. Diela, ktoré som prečítal sú, ako som už spomínal, staršieho dáta a absentuje novšia publikácia v tejto oblasti. Značná časť prečítanej literatúry je ovplyvnená socialistickým prístupom autorov k sledovanej problematike. Bolo nesmierne ťažké porovnávať jednotlivé definície a tvrdenia so súčasnosťou a aplikovať ich pri samotnom výskume.

V samotnom závere sú uvedené i prílohy a kartografické výstupy, ktoré som vypracoval v užívateľských programoch geografických informačných systémov (MapInfo, Quantum GIS). Podkladom pre kartografické výstupy boli družicové snímky programu Google Earth. Metódu analýzy záhradkových osád pomocou leteckých snímok použili a overili vo svojej štúdií regiónu Poprad Mládek a kol. V mojom prípade som využil letecké snímky len ako kartografický podklad.

V súčasnej dobe je podľa môjho názoru potrebná orientácia na výskum voľného času a obohatenie danej problematiky novšími postupmi a teoretickým aparátom.

1 VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

Je skutočne potrebné a na mieste, predtým než sa pustíme k riešeniu konkrétnych problémov, aby sme si zadefinovali jednotlivé základné pojmy. Samotný význam teoretického aparátu a jeho poznanie sú nepochybne nesmierne dôležité pri riešení mnohých čiastkových problémov v geografickej ale i bežnej praxi. Poznanie tohto aparátu je kľúčovým prvkom, umožňujúcim dokonale pochopiť daný jav a hlbšie preniknúť do skúmanej problematiky. Uvádzam preto, pre lepšie pochopenie, vysvetlenie jednotlivých dôležitých pojmov, ktoré sú v rámci danej témy podstatné.

Samotný pojem *voľný čas*, v jeho najjednoduchšom chápaní, sa objavil už v starovekom Grécku. Akousi prvotinou v tejto oblasti bola práca starovekého mysliteľa a filozofa Aristotela, ktorá bola však ovplyvnená charakterom vtedajšej doby (Švigová, 1967).

Sám Aristoteles, ako uvádza i Švigová, pokladá za vrchol uspokojenia ľudských túžob akési rozjímanie, ktoré vedie k určitej regenerácii síl a uskutočňuje sa len vo voľnom čase jednotlivca.

Jednoducho povedané je voľný čas ekvivalentom pre spomínané rozjímanie.

Je pochopiteľné, že s postupom času a rozvojom techniky i spoločnosti by nebolo adekvátne riadiť sa Aristotelovým učením. I keď isté prvky sa z neho zachovali dodnes. Je to predovšetkým téza, že voľný čas je niečo, čo človek využíva pre uspokojenie svojich túžob a pre vlastné potešenie.

Iný, komplexnejší, a možno povedať, že i najvýstižnejší pohľad na problematiku voľného času priniesol francúzsky sociológ Joffre Dumazedier, ktorý tak refutoval vtedajšie dogmy. Podľa Bohmannovej sa zaoberal najrozličnejšími otázkami voľného času a samotný pojem definuje nasledovne:

„Voľný čas je súhrn činností, ktoré môže človek prevádzkovať úplne ľubovoľne, buď aby si odpočinul, alebo sa pobavil, alebo aby prispel k svojmu osobnému rozvoju potom, ako sa uvoľnil od svojich povinností pracovných, rodinných a spoločenských“ (Bohmannová, 1984).

Podľa tejto definície prislúchajú voľnému času **tri hlavné funkcie**, ktoré človeku ponúka, a teda **zábavu, priestor pre odpočinok** a veľmi dôležitý **rozvoj ľudskej osobnosti**.

V slovenskej literárnej sfére významne obohatila túto tému Emília Kratochvílová, podľa ktorej:

„Voľný čas je špecifickou a dôležitou súčasťou života detí, mládeže a dospelých – človeka v každom veku. Je to čas na oddych, rekreáciu, regeneráciu fyzických a psychických síl, uvoľnenie po práci, štúdiu, na spoločenské stretnutia, na poznávanie sveta, života, na seberealizáciu v aktivitách, činnosti podľa vlastných potrieb a záujmov, predstáv, túžob, ašpirácii a hodnôt“ (Kratochvílová In: Ďuričová, 2007).

Ako ďalej uvádza, voľný čas je istým právom, ktoré nesmie byť nikomu odopierané na základe biologických, psychologických, či iných odlišností. Voľný čas je teda „vzácnosťou“ v dnešnej uponáhľanej a hektickej dobe.

Podobnú definíciu uvádza i česká autorka Jiřina Pávková, ktorá pojem voľný čas predstavuje takto:

„Voľný čas je doba, ktorá nám ostáva po splnení povinností. Je to oblasť našej slobodnej voľby. Zahŕňa činnosti, ktoré vykonávame dobrovoľne, radi, prinášajú nám radosť a uspokojenie“ (Pávková a kol., 1999).

Táto definícia Pávkovej zdôrazňuje predovšetkým dobrovoľný charakter tej ktorej činnosti, ktorú uskutočňujeme. Je naozaj na samotnom jednotlivcovi, či už dieťaťati alebo dospelom človeku, ktorú aktivitu si vyberie pre uspokojenie svojich potrieb. Preto je voľný čas práve niečím výnimočným, niečím, čo formuje osobnosť človeka v najrôznejších smeroch.

Spomeniem ešte jednu významnú charakteristiku voľného času od slovenského autora Jána Brindzu, ktorý významne obohatil túto problematiku, najmä u detskej zložky populácie. Veľkou mierou poukázal na potreby štúdia a výskumu voľného času.

Ako sám uvádza:

„význam voľného času je daný hodnotou, ktorú prináša spoločnosti a jedincovi. Táto hodnota spočíva v možnosti využitia voľného času na slobodný, spoločensky determinovaný rozvoj jedincov a tým i celej spoločnosti“ (Brindza, 1983).

Potreba voľného času je nepochybne naliehavá a nutná časť života jednotlivcov i celej spoločnosti. Jednotlivé aktivity, ktoré v ňom človek vykonáva, sú potrebným oddychom od často krutej reality a tak isto sú neoceniteľným zdrojom duševných síl a psychickej rovnováhy. Týmto fenoménom sa zaoberala celý rad ďalších autorov ako napríklad B. Filipcová (in: Brindza, 1983) , V. Bláha (in: Brindza, 1983), E. Bakalař (in: Ďuričová, 2007), H. Holinová (in: Ďuričová, 2007), B. Hofbauer (in: Pávková a kol., 1999) a iní.

S pojmom voľný čas veľmi úzko súvisí aj slovné spojenie *voľno-časové aktivity*. Pod týmto pojmom si môžeme predstaviť rôzne aktivity, ktoré vykonávame dobrovoľne,

podobne ako spomína Pávková, inak povedané aktivity vykonávané v našom voľnom čase. Sú to predovšetkým tie činnosti, ktoré človeku prinášajú uspokojenie vo voľnom čase, ktoré rád vykonáva a ktoré mu poskytujú „odtrhnutie“ sa od vecí bežných a pracovných.

Záujmová činnosť, ako uvádza Milan Bartoš je:

„činnosťou na zamestnaní bezprostredne nezávislá (spravidla skôr kompenzujúca jednostrannosti práce v zamestnaní), činnosťou nepovinnou, dobrovoľnou, založenou na individuálnom záujme, a až na výnimky z cela nehonorovanou – skôr vyžadujúcej na jednotlivcovi (niekedy i značné) hmotné obete“ (Bartoš, 1983).

Pojem voľno-časová aktivita je vo svojej podstate nadradený nad pojmom záujmová činnosť. I v bežnej praxi platí, že pojem aktivita je obsiahlejší prvok než činnosť (Bartoš, 1983).

Do jednotlivých voľno-časových aktivít zaraďujeme napríklad i oddych a odpočinok akým je i pozeranie televízie, či relax pri počúvaní hudby. Avšak oddych pri pozeraní televízie nemôžeme považovať za záujmovú činnosť, ktorá je spätá s aktívnou činnosťou jednotlivca. Voľno-časové aktivity teda v sebe zahŕňajú konkrétne záujmové činnosti.

Voľný čas, ako sociologická kategória veľmi úzko súvisí s **cestovným ruchom**, s ktorým je vzájomne prepojený a má v ňom i svoje geograficky relevantné prejavy (Mariot, 1983).

Z hľadiska teórie systémov by sme mohli voľný čas definovať ako systém a cestovný ruch ako jeho podsystem. Avšak ako uvádza i Mariot, participácia obyvateľov na cestovnom ruchu tvorí len istú časť voľno-časových aktivít. Pokladám za dôležité vysvetliť si na úvod i tento pojem, ktorý je spätý i so záhradkárstvom, ktorému sa budem podrobnejšie venovať.

„Cestovný ruch je spoločenskou aktivitou, ktorá podmieňuje premiestňovanie obyvateľstva do častí krajinej sféry, charakterizovaných interakciami krajinných prvkov, schopnými vyvolať dočasnú zmenu miesta pobytu“ (Mariot, 1983, str.).

V tejto práci sa budem zameriavať na záhradkárstvo, ako formu trávenia voľného času. Je to činnosť orientovaná predovšetkým na regeneráciu duševných a fyzických síl jednotlivca. Viacero autorov označuje tieto činnosti ako rekreačné, ktoré spadajú pod oblasť rekreačného cestovného ruchu. Ten sa chápe ako **rekreácia** a realizuje sa v najrozličnejších rekreačných prostrediach. Účinnosť týchto prostredí sa zvyšuje rôznymi aktivitami, vykonávanými pre uspokojenie potrieb. Sem môžeme zaradiť, ako uvádza i Štefan Baxa (Baxa in: Kopšo a kol., 1985), záhradkárčenie, ktoré patrí medzi individuálne formy rekreácie.

„Individuálna rekreácia je nezávisle organizovanou formou pobytu účastníka, prípadne členov jeho rodiny vo vlastnom rekreačnom zariadení (chata, chalupa, čln, autopríves, stan) alebo v komerčných zariadeniach. Účasť na rekreácii neznamená absolútnu nezávislosť pri organizovaní pobytu alebo zabezpečení služieb, ktoré sa v plnom rozsahu hradia z vlastných prostriedkov jednotlivca“ (Kopšo a kol.,1985).

V nasledujúcich riadkoch sa zameriam najmä na pojmy súvisiace so záhradkárstvom, ako formou trávenia voľného času.

Dôležitým javom, ktorý je azda kľúčový na pozadí celej práce je pojem **záhradkárska osada**, v niektorých literatúrach spomínaná i ako **záhradkárska kolónia**, prípadne **kolóniová záhrada**. Zákon NR SR č.64/1997 Z. z. o užívaní pozemkov v zriadených záhradkových osadách a vyporiadaní vlastníctva k nim definuje v § 2 uvedený pojem nasledovne:

„Zriadenou záhradkovou osadou sa rozumie záhradková osada zriadená do 24. júna 1991 na pozemkoch, ku ktorým bola uzavretá zmluva o dočasnom užívaní pozemku medzi Slovenským zväzom záhradkárov alebo jeho organizačnou zložkou (ďalej len „záhradkárska organizácia“), alebo jej členom a poľnohospodárskou organizáciou alebo inou organizáciou, ktorá k pozemku mala

- a) právo správy (právo hospodárenia) alebo
- b) právo družstevného užívania, alebo
- c) právo náhradného užívania, alebo
- d) právo užívania na zabezpečenie výroby, alebo
- e) iné užívacie právo“

(Ekonomický a právny poradca podnikateľa, 1997).

Záhradková osada plní rôzne funkcie, či už je to funkcia spoločenská, estetická, prípadne ekonomická. Výrazne sa podieľa na tvorbe celkového charakteru životného prostredia a taktiež podporuje i cieľavedomé využívanie pôdneho fondu (Mládek, 1993).

Ako sa uvádza v Záhradníckom slovníku náučnom:

„Záhradkárske osady sú územným súborom nájomných záhradiek s hospodárskou a sociálnou vybavenosťou, umožňujúcou záhradkársku činnosť najširším vrstvám obyvateľstva. Predstavujú vhodnú organizačnú formu záhradkárskej činnosti, spájajúcej súkromné záujmy obyvateľov so spoločenskými, hospodárskymi a územne plánovacími potrebami a možnosťami sídla“ (Mareček, 2001).

Záhradkárske osady sú teda dielom kolektívnym, dielom, ktoré uspokojuje potreby individuálne ale i celospoločenské. Kolektívnosť treba v tomto prípade chápať, ako niečo spoločné, ktoré bolo vybudované spoločným úsilím jednotlivých členov.

Podľa Štefana Dekánka (1971) sa v praxi stretávame v podstate s dvoma typmi osád, a teda trvalými a dočasnými. Trvalé záhradkárske osady sú charakteristické výskytom viacročných porastov ovocných stromov, tak isto s vysokou mierou technického zabezpečenia (vodovod, stabilné cesty, brány...), výskytom spoločenských priestorov a zariadení a moderných záhradných chatiek.

Naopak dočasné osady sa zakladajú prevažne na pestovanie zeleniny, na miestach, kde nemôžeme získať pôdny fond do trvalého užívania. Na týchto miestach sa pestujú prevažne jednoročné kultúry a absentujú tu vyššie uvedené znaky trvalých záhradkárskych osád.

2 ZÁUJMOVÉ ČINNOSTI VO VOĽNOM ČASE

Jednotlivé *záujmové činnosti*, ktorým sa ľudia vo svojom voľnom čase venujú sa nepochybne stali každodennou a pravidelnou súčasťou ich života. Tieto činnosti s postupom času naberajú na svojej hodnote a stávajú sa čoraz väčšími dôležitejšími i pre samotný geografický, či iný výskum.

2.1 Podstata a vymedzenie záujmovej činnosti

Záujmové činnosti vo voľnom čase ako také vo svojej podstate zahŕňajú naozaj širokú škálu činností. Od činností rozvíjajúcich vzdelanostnú úroveň jednotlivcov, cez kultúrne podmienenú činnosť, športové a umelecky zamerané činnosti, vedecké a technické či dobrovoľné a verejné činnosti, až po činnosti pracovného charakteru. Takými sú napríklad chovateľstvo, ručné práce a v neposlednom rade i činnosti spojené so záhradkárstvom.

Všetky tieto aktivity výraznou mierou pôsobia na rozvoj tvorivých schopností človeka a formujú jeho osobnosť. V neposlednom rade mu poskytujú požadovaný oddych a radosť. Jednoduchá definícia záujmovej činnosti bola uvedená v predchádzajúcej stati. Je to teda činnosť najmä dobrovoľná a na zamestnaní nezávislá. **Záujmová činnosť** ako taká zahŕňa: „iba tie činnosti vo voľnom čase, ktoré sa vyznačujú vyššou aktivitou človeka, opierajú sa o relatívne vyhranený záujem s vyššou kvalitou uvedomelosti a zamerania k určitým dlhodobým cieľom, sú v živote jedinca dostatočne frekventované a sú relatívne systematické, sústavné“ (Bartoš, 1983).

Medzi tieto činnosti nemôžeme zaradiť tie, ktoré postrádajú **dobrovoľný charakter**. Mám na mysli konkrétne činnosti spojené s vykonávaním rôznych biologických (osobná hygiena a iné), sociálnych potrieb jednotlivca či spoločnosti mimo pracovnej doby.

Mnoho autorov uvádza, že:

„časová štruktúra dňa dospelých sa zvyčajne delí na: pracovný čas, mimopracovný čas, ktorého neoddeliteľnou súčasťou je čas potrebný na uspokojovanie biologicko – fyziologických potrieb, voľný čas“ (Brindza, 1983).

Je tomu skutočne tak keď si uvedomíme aké rôzne aktivity človek počas dňa vykonáva. Aby sme sa vyhli prípadným nezrovnalostiam a nepochopeniu, uvediem stručne čo dané kategórie, ktoré vyčlenil Brindza v sebe zahŕňajú.

Samotný *pracovný čas* poníma činnosti v zamestnaní, súvisiace s výkonom danej profesie. Do tejto kategórie zaraďujeme i prácu vykonávanú po pracovnej dobe, avšak vyplývajúcu zo zamestnania a taktiež cestu na miesto výkonu práce a späť. V rámci mimopracovného času rozpoznávame tie činnosti, ktoré sú nevyhnutne potrebné na chod domácnosti, starostlivosť o deti a potomstvo, chov domácich zvierat, zabezpečovanie úradných povinností a rôznych služieb, rôzne cesty za daným účelom, čakanie pri vybavovaní spomínaných aktivít. Do tejto sféry mimopracovného času rátame i čas, potrebný na spánok, jedlo, osobnú hygienu a starostlivosť o telo, lekársku starostlivosť a podobne.

V prípade detskej zložky populácie a mládeže ako takej nepatria do voľného času a voľnočasových aktivít čas na výučbu a činnosti s tým súvisiace, základná starostlivosť o zovňajšok a aktivity spojené s chodom domácnosti a rodiny. Tak isto sem nepatria rôzne vzdelávacie a časové straty (Pávková, 1999).

Do **sféry voľného času** teda **zaraďujeme ostatné činnosti a záujmové činnosti**. Ako uvádza Pávková:

„Činnosti vo voľnom čase konané na základe dobrovoľnej účasti a vhodným pedagogickým spôsobom motivované a usmerňované poskytujú príležitosť pre rozvoj všetkých stránok osobnosti, telesných a duševných vlastností i sociálnych vzťahov.“

Vo svojej podstate človek vykonáva **dva druhy činností**. Tie, ktoré vykonávať musí na základe vykonania určitých povinností a činnosti, ktoré vykonáva dobrovoľne za účelom uspokojenia svojich potrieb. Je na mieste ak budeme tvrdiť, že medzi týmito dvoma sférami, a teda sférou „*dobrovoľnosti*“ a sférou „*povinností*“, je veľmi subjektívna hranica. Táto hranica sa nedá presne určiť. Iste existujú aj výnimky a toto tvrdenie nie je splnené vo všetkých prípadoch na sto percent. Zvlášť keď uvážime, že každý jednotlivec má svoj systém priorít a hodnôt. Ako uvádza i spomínaná Pávková:

„Z hľadiska voľného času je možné deliť ľudí podľa toho, akú hodnotu voľnému času prisudzujú. Pre niektorých ľudí je najväčšou hodnotou práca, voľný čas niekedy posudzujú dokonca ako niečo nepatričné a nesprávne. Plnenie povinností chápu ako svoje jediné životné poslanie, často sami seba preťažujú a nedokážu odpočívať bez výčitiek svedomia.“

Takýchto ľudí je však podľa môjho názoru len malé percento. Obzvlášť ak si uvedomíme, že v dnešnej uponáhľanej dobe a neustálom zhone v zamestnaní, je funkcia voľného času a aktivít v rámci neho jednoducho potrebná.

Jednotlivé **voľno-časové aktivity** a samotný **voľný čas** majú nesporne **individuálne chápanie**. Inak si predstavi voľný čas a aktivity s ním spojené napríklad pracovník strojárenskej firmy a inak úradník, prípadne poslanec mestského zastupiteľstva. Tak isto tieto rozdiely v chápaní môžeme pozorovať i u rôznych vekových skupín obyvateľov. Avšak jednotlivé už vykonávané aktivity a záujmové činnosti majú spoločný cieľ a zameranie. Treba pri tejto súvislosti podotknúť, že sú buď individuálne alebo skupinové. Z hľadiska priestorového i sociologického, existujú jednotlivé sociálne interakcie a vzťahy medzi ľuďmi v jednotlivých záujmových činnostiach. Na jednotlivca, ako i celú skupinu, v rámci ich voľno-časových aktivít môže vplyvať viacero vplyvov a činiteľov. Medzi tieto vplyvy môžeme zaradiť napríklad školu, učiteľov, kamarátov, susedov, literatúru, masmédiá a podobne (Pávková, 1999).

Najmä u detí a mládeže, ktorí sa ešte nie celkom dostatočne dokážu orientovať vo sfére záujmových činností je potrebná istá miera podpory a vedenia zo strany dospelaj zložky spoločnosti. Pávková vidí za základ takéhoto formovania najmä rodinu, prípadne dedičné faktory, nakoľko deti často krát napodobňujú svojich rodičov a nepochybne i spôsob trávenia voľného času.

Na druhej strane však nesmieme opomenúť i rôzne **organizácie a zariadenia**, ktoré **ovplyvňujú voľný čas populácie** a majú významnú edukačnú funkciu. Ponúkajú rôzne formy záujmových krúžkov, kde si jednotlivec môže vybrať z danej ponuky podľa svojich priorít. Mám na mysli prevažne centrá voľného času a iné obdobné organizácie, ktoré sa ponukou svojich služieb snažia uspokojiť dopyt zo strany obyvateľov. Dávajú široké možnosti, ako tráviť voľný čas ponukou rôznych záujmových krúžkov.

Aktivity vo voľnom čase sa u dospelaj zložky populácie členia na základe uplatňovania ľudských schopností pri danej aktivite. B. Filipcová používa túto klasifikáciu činností vo voľnom čase (Filipcová, 1966 in: Brindza, 1983):

- fyzické aktivity,
- praktické (manuálne) aktivity,
- intelektuálne aktivity,
- spoločenské aktivity.

Podľa Švigovej (1967) každá z týchto činností vo voľnom čase obsahuje i iné parciálne činnosti odlišného charakteru. Konkrétnu činnosť môžu jednotlivci rôzne prežívať.

Autor Bartoš (1983) pojednáva o tom, že **jednotlivé záujmové činnosti vo voľnom čase** možno roztriediť do týchto **hlavných skupín**:

1. vedecké a vedecko-technické
2. technicko-praktické
3. pestovateľské a chovateľské
4. zberateľské
5. riešiteľské – intelektuálne
6. samovzdelávacie
7. umelecké
8. telovýchovné a športové
9. verejné
10. špeciálne aktivity spoločensko-združovacie
11. ostatné.

V praxi sa môžeme stretnúť i s rôznymi zamestnaniami majúcimi charakter záujmovej činnosti. Napríklad známe profesie ako kuchár, prípadne profesionálny športovec či krajčírka nemôžeme v tomto prípade chápať ako voľno-časové aktivity, pretože nie sú spojené s voľným časom jednotlivca a neuskutočňujú sa mimo pracovnej činnosti.

Podľa Bartoša (1983):

„záujmová činnosť začína tam, kde určitá činnosť (či jej miera a kvalita) prestáva byť pre človeka existenčnou nutnosťou; napríklad je rovnakej povahy a z takejto nutnosti vzišla alebo je i na takej nutnej činnosti založená (nadväzuje na ňu), ide však nad túto nutnosť a z nej vyplývajúcu povinnosť.“

V tomto merítku si musíme taktiež uvedomiť, že v niektorých prípadoch je charakter „dobrovoľnosti“ narušený a to najmä pri záujmových činnostiach spoločenského charakteru. V niektorých spoločenských a záujmových organizáciách často krát jednotlivec ukladá svojej osobe určitú povinnosť. Rovnako je to i v prípade záhradkárskej činnosti, kde samotní záhradkári prijímajú určité zásady dodržiavania stanovených povinností. V tomto prípade však táto povinnosť priamo nesúvisí s dobrovoľným charakterom ich činnosti.

2.2 Vývoj kategórie voľný čas

Voľný čas ako taký má nepochybne mnoho charakteristík. Okrem iného sa štatisticky definuje voľný čas ako **čas v hodinách**, ktorý nám ostane po vykonaní činností spojených so zamestnaním, obsluhou domácnosti a uspokojovaníu biologicko-fyziologických potrieb (Bohmannová, 1984).

Pojem voľného času a samotné činnosti v ňom uskutočňované tu však neboli odpradáva. Ako uvádza väčšina autorov tento pojem sa objavil v modernej spoločnosti pomerne nedávno. Nebol tu teda „odjakživa“ v takej podobe ako ho poznáme dnes.

S vývojom dejín sa menilo i ľudstvo samé, jeho chápanie, priority a nepochybne i vyspelostná úroveň. Život modernej spoločnosti, ktorý dynamicky naštartoval jej rozvoj sa nepochybne začal už priemyselnou revolúciou. Od tohto medzníku môžeme hovoriť o takzvanom „**veku strojov**“, ako uvádza autorka Švigová (1967) vo svojej práci:

„Čas, ktorý bol v epoche strojov vyzdvihnutý na vládnuci trón, bol jednoznačne časom pracovným. Tento faktor našiel svoje naplnenie predovšetkým v rozvíjajúcej sa kapitalistickej výrobe. So vznikom menších i väčších tovární vznikali armády robotníkov, ktorí pracovali 15 – 16 hodín denne. Zamestnávateľia kradli svojim robotníkom čas na odpočinok.“

V tomto období bol človek neustále **zatťažovaný prácou** a pracovnými povinnosťami. Väčšina ľudí pracovala v rozličných továrňach podstatnú časť dňa a na voľný čas a ich koníčky im jednoducho nezostával čas. Uponáhľanosť vtedajšej doby tento fakt len umocňuje. Z histórie sú dokonca známe udalosti, kedy sa zrušili niektoré sviatky pracovného pokoja na úkor rozšírenia výroby a práce. Spoločenské hodnoty boli determinované vykonanou prácou a aktivitami s ňou spojenými. Jednotlivec bol vyčerpaný z často krát monotónnej a dlhotrvajúcej aktivity v zamestnaní. Mnohohodinová ubíjajúca práca a s ňou spojené vyčerpanie, menili každú voľnú chvíľu na **oblasť nutnosti** (Brindza, 1983).

Ako ďalej uvádza Brindza, táto epocha života spoločnosti mala teda len dve základné kategórie času a to **čas pracovný a mimopracovný čas**. Druhá spomínaná kategória – mimopracovný čas zahrňovala činnosti, ktoré boli potrebné na uspokojenie najnevyhnutnejších fyziologických potrieb. Trávenie mimopracovného času vo forme oddychu a vykonávania iných činností boli výsadou len majetnejších osôb a vládnucej

triedy. Akékoľvek formy zábavy, odpočinku, či iných aktivít rozvíjajúcich osobnostnú úroveň jednotlivca boli pre pracujúci ľud takpovediac neprípustné.

Táto situácia sa rapídne zmenila po nástupe vedy ako odvetvia, ktoré výraznou mierou ovplyvnilo rozvoj ľudstva a uľahčilo tak život celej spoločnosti. S rozvojom vedy sa postupne implementovali do výrobnjej sféry **nové technológie**, ktoré **zefektívnili výrobu** a zároveň skrátili samotný pracovný čas. Popri pracovnom a mimopracovnom čase sa teda začína čoraz väčšmi objavovať nová kategória a tou je **voľný čas**. Človek je v mnohých prípadoch nahradený strojmi, ktoré už dokážu pracovať samostatne a nepotrebujú vysokú mieru obsluhy. Takto sa mu naskytuje i príležitosť na vytvorenie voľného času.

„Ku koncu XIX. Storočia sa začína so skracovaním pracovnej doby vydeľovať i voľný čas. V epoche strojov sa však podarilo skrátiť pracovnú dobu iba na 48 hodín týždenne. To je všetko. Vedeckotechnická revolúcia prináša možnosť skrátiť pracovnú dobu na minimum“ (Švigová, 1967).

S nástupom vedy a technológie je spojená i „**robotnícka revolúcia**“ a teda bojovanie širokých mas pracujúcich za skrátenie pracovného času. V konečnom dôsledku sa touto revolúciou a protestom dosiahlo **skrátenie pracovnej doby**, nakoniec až do podoby v akej ju poznáme dnes. S rozvojom vedy taktiež rastie záujem o štúdium problematiky voľného času a objavujú sa rôzne prvotné štúdiá v tejto oblasti. Keďže kategória voľného času zásadne mení správanie ľudí a ich aktivity a interakcie v krajinnej sfére, je nepochybne dôležité venovať osobitú pozornosť i jej štúdiu.

Do začiatku dvadsiateho storočia bol teda pracovný čas neúmerne dlhý a tienil tak možnosti rozvíjať aktivity vo voľnom čase. V niektorých krajinách sa na konci 19. storočia pracovalo 60 až 84 hodín týždenne. V mnohých profesiách sa dokonca pracovalo v šesťnásť či dokonca viachodinovom dennom pracovnom čase (Brindza, 1983).

Ak si uvedomíme, že priemerný týždenný pracovný čas väčšiny pracujúcich na Slovensku v súčasnej dobe predstavuje okolo 37,5 až 38 hodín, je to skutočne obrovský pokrok. Iste existujú i zamestnania, kde je pracovný čas omnoho vyšší. Avšak pre väčšinu ľudí pracujúcich najmä v priemysle **bol rozvoj vedy významným medzníkom**.

Zaujímavé zistenie priniesla i Bohmannová (1984), ktorá uvádza, že pri spočítaní všetkých druhov voľna, môžeme vo víkendových domácnostiach tráviť zhruba 120 dní.

Nie je to také malé číslo ak vezmeme v úvahu, že sa jedná približne o **tretinu roka**. Pred pár desiatkami rokov toto číslo istotne predstavovalo len utópiu.

Bude na mieste ak povieme, že v súčasnosti sa voľný čas stáva akousi nevyhnutnosťou a potrebou každého jedného z nás. Pracovná doba sa za posledných vyše 50 rokov výrazne znížila. Pribudli dovolenky a tak isto počas víkendu už nie je väčšina ľudí viazaná povinnosťou pracovať, ako tomu bolo v časoch minulých. Človek tak môže vo svojom „vydobytom“ voľnom čase uskutočňovať rôzne aktivity pre osobnostný rozvoj. Nie je už natoľko sužovaný pracovnými povinnosťami a môže sa zotaviť formou najrozličnejších aktivít. Možno predpokladať, že v budúcnosti s rozvojom vedeckých výskumov a technických vymožeností sa bude fond voľného času naďalej zvyšovať. Avšak toto tvrdenie je iba predmetom dohadov a diskusií.

3 VOĽNOČASOVÉ AKTIVITY OBYVATEĽOV MESTA DUBNICA NAD VÁHOM

3.1 Stručná charakteristika mesta Dubnica nad Váhom

V rámci **matematicko-geografickej polohy** mesto Dubnica nad Váhom leží na súradniciach 48° 58' severnej šírky a na 18° 11' východnej dĺžky. Je charakteristické priemernou nadmorskou výškou 242 m n.m. (Bagin, Janota, 1967).

Z **fyzicko-geografického** hľadiska sa Dubnica rozprestiera na strednom Považí, konkrétnejšie v Ilavskej kotline. Mesto je situované do geomorfologického celku Považské Podolie a je obklopené sieťou horských masívov jednotlivých pohorí (pozri mapa 3 v prílohe 6). Na severozápade je ohraničené flyšovými Bielymi Karpatmi a na juhovýchode sú to Strážovské vrchy.

Dubnica nad Váhom má charakter náplavového kužeľa a nachádza sa v údolí Váhu na jeho južnej terase. Pôdny fond je prevažne hlinitý, piesčitý, štrkový a ílovitý. Klimaticky možno mesto zaradiť do **oblasti teplej, mierne vlhkej s miernou zimou**, kde sa priemerná ročná teplota pohybuje okolo 8,5°C a ročný úhrn zrážok predstavuje 600-800 mm. Rozkladá sa na ploche 4914 ha, pričom lesy z tohto rozsahu predstavujú podiel 54%, poľnohospodársky pôdny fond 25% a plocha zastavaného územia len 10,8%. Územie mesta tvorí katastrálne územie Dubnica nad Váhom a katastrálne územie (mestská časť) Prejta. (<http://www.dubnica.sk/zakladne-informacie/poloha-mesta>)

Fyzicko-geografická poloha mesta mu dodala istý **prvok výnimočnosti** a predurčila tak jeho budúci vývoj. Nemalou mierou ovplyvnila historický ale i socio-ekonomický vývoj v meste. Ako uvádzajú vo svojej práci Bagin a Janota (1967): „Zelený veniec hôr, ktorý objíma kotlinu, pôsobí na človeka čarovným dojomom.“

Ak vezmeme do úvahy **humánno-geografickú polohu**, tak sa Dubnica nad Váhom nachádza v západnej časti Slovenska. Administratívne patrí do okresu Ilava (pozri Mapa 1 v prílohe 6) a Trenčianskeho samosprávneho kraja. V súčasnosti je 27. najväčším mestom Slovenska. (<http://www.dubnica.sk/zakladne-informacie/uloha-a-postavenie-mesta>)

V jej blízkosti sa nachádza najmä významné centrum Trenčianskeho kraja mesto Trenčín, ležiace na juhozápade. Z významnejších okolitých miest netreba zabudnúť ani na juhovýchod ležiace Trenčianske Teplice a severovýchodne ležiace mesto Ilava.

Mesto Dubnica nad Váhom bolo výrazne ovplyvnené **priemyselnou výrobou** a umiestnením strojárskych závodov. (Lauko a kol., 2006)

Tie sa výraznou mierou zaslúžili o transformáciu ako výrobnjej sféry, tak i spoločenského vývoja v meste. Pôvodne poľnohospodárska obec sa pomerne prudko rozvinula v priemyselné socialistické mesto, čo výraznou mierou ovplyvnilo i budovanie a výstavbu v ňom. Vo všeobecnosti známy fakt budovania veľkých sídlisk v období socializmu, sa nevyhol ani Dubnici. Na jej území vznikli desiatky veľkých sídlisk a dovoľm si povedať, že tento fakt výraznou mierou prispel i k rozvoju záhradkárstva na území mesta.

„Za štyridsať rokov poľnohospodárska obec prudkým vývinom vyrástla na priemyselné mesto, mesto robotníkov, technikov, roľníkov. Veľké sociálne, kultúrne a hospodárske premeny tu volajú po hlbšom výskume“ (Bagin, Janota, 1967).

V rozmedzí rokov 1960 – 1990 bol priemyselný rozvoj mesta determinovaný najmä vplyvom rozvoja priemyselných podnikov ZŤS a ZVS. V dôsledku rozvoja mesta a priemyselnej výroby boli v ich blízkosti realizované stavby spomínaných socialistických sídlisk. Nevýhodou je však skutočnosť, že vo väčšej miere nebola založená základná kostra sídla. Najviac absentovala centrálna mestská zóna (PHSR, 2005).

S postupom času, najmä po transformácií priemyslu, sa mesto stávalo čoraz väčšmi kompaktnjšie a zameriavalo sa najmä na rozvoj širokej škály služieb pre obyvateľov. Tak sa rozvinula i činnosť v oblasti kultúry, ktorá bola riadená oddelením kultúry. V súčasnosti poskytuje občanom širokú paletu kultúrno-spoločenských aktivít i podujatí.

Mesto Dubnica nad Váhom sa tak isto angažuje v Združení miest a obcí Slovenska (ZMOS) a v regionálnom združení miest a obcí Stredného Považia Trenčín. Taktiež má v súčasnosti partnerské vzťahy s obcami Vác (Maďarsko), Zawadzkie (Poľsko) a Otrokovice - Česká republika (<http://www.dubnica.sk/zakladne-informacie/uloha-a-postavenie-mesta>).

Vo vekovej skladbe obyvateľstva dominuje hlavne produktívna veková skupina. Zaujímavosťou je i vyšší podiel predproduktívnej zložky populácie mesta v roku 2001, ktorý sa však postupne stráca v dôsledku starnutia obyvateľstva. Avšak v roku 2001 mala Dubnica nad Váhom najmenší podiel poproduktívneho obyvateľstva v rámci Trenčianskeho kraja i samotného Slovenského priemeru (viď tabuľka 1, graf 1 v prílohe 1). Počet trvalo žijúcich obyvateľov mesta Dubnica nad Váhom za rok 2009 bol 25 211. (<http://www.dubnica.sk/sucasnost/demograficky-vyvoj-v-meste-dubnica-nad-vahom-za-rok-2009>)

3.2 Voľno-časové aktivity a združenia v minulosti

Ako je už spomenuté v predchádzajúcej časti, Dubnica bola v minulosti výrazne poľnohospodárskou obcou, ktorá sa neskôr pretransformovala na priemyselné centrum. Je pochopiteľné, že v časoch minulých ľuďom popri nútenej práci na poliach nezostával takmer žiadny čas na voľno-časové aktivity. Samotná kategória voľného času sa napokon vydělila až neskôr (Švigová, 1967).

Vývoj jednotlivých sfér života ako i **sféry voľného času** bol ovplyvnený charakterom doby. Pred druhou svetovou vojnou vzniklo len zopár organizácií, ktoré boli významné najmä tým, že spájali spoločné záujmy obyvateľov. K takýmto organizáciám môžeme zaradiť i **gazdovský hospodársky spolok**, ktorý vznikol v apríli 1919. V tomto roku sa tiež založila i **hasičská jednota** (Bagin, Janota, 1967).

Ako ďalej spomína dvojica autorov Bagin a Janota, v roku 1920 sa zvýšil počet organizovaných spolkov o telovýchovné organizácie Robotnícka telocvičná jednota a Orol a organizácia skautov.

Vývoj jednotlivých záujmových organizácií a voľno-časových aktivít bol brzdený charakterom vtedajšej doby. Navyše v roku 1930 sa v Európe objavila **hospodárska kríza**, ktorá vo svojej podstate pribrzdila možný rozvoj jednotlivých organizácií. V roku 1930 mala Dubnica nad Váhom 2358 obyvateľov, 303 domov, 4 mlyny, 2 pily, jeden veľkostatok a pálenicu (Bagin, Janota, 1967).

Možno teda skonštatovať, že pri uvedenom počte obyvateľov a celkovom poľnohospodárskom charaktere obce, neboli voľno-časové aktivity naplno rozvinuté. Kríza sa však postupom času mierne zlepšovala, čoho dôkazom bol v roku 1934 založený **Športový klub**.

Iná situácia však nastala až po druhej svetovej vojne. Do mesta boli situované veľké priemyselné závody, ktoré tak predurčili a v značnej miere determinovali jeho rozvoj. Rozvoj v oblasti vzniku možností trávenia voľného času bol spojený najmä s postavením škodoväckých závodov. So stavbou tejto priemyselnej dominanty boli mnohokrát spojené i výstavby rôznych inštitúcií pre trávenie voľného času obyvateľov a pracovníkov továrne. Vo forme **kolektívnych záujmových aktivít** sa zamestnanci závodov združovali do jednotlivých spolkov, kde spoločne trávili voľný čas: „Nezabúda sa ani na kultúrny život zamestnancov závodu. Z iniciatívy mladých sa zriadil závodný klub, kde sú široké

možnosti uplatnenia aktívnej kultúrnej činnosti, samovzdelávania, tvorivosti, oddychu i zábavy“ (Bagin, Janota, 1967).

Tento závodný klub zahrňoval širokú paletu záujmových činností zamestnancov. Od divadelného súboru, hudobných krúžkov, fotokrúžku, výtvarnej činnosti cez spoločné voľno-časové rekreácie a oddychové pobyty.

S premenou Dubnice na **priemyselné centrum**, úzko súvisí i budovanie socialistických sídlisk a bytov pre zamestnancov jednotlivých závodov. Tu sa nám vytvára všeobecný a zaujímavý fenomén voľného času sídlisk.

„Pre mestských ľudí je charakteristické trávenie voľného času *v rôznych druhoch mestských zariadení určených pre voľný čas*. Historický proces vyčleňovania funkcií z bytu viedol prirodzene k vytvoreniu najrozmanitejších druhov zariadení, v ktorých možno prevádzkovať najrôznejšie činnosti voľného času. Sú to predovšetkým jednotlivé druhy kultúrnych zariadení a zariadení pre telesnú výchovu a šport, prípadne iné druhy zariadení občianskeho vybavenia, z ktorých sú z tohto hľadiska najdôležitejšie zariadenia pre verejné stravovanie“ (Musil, 1985).

Obyvateľstvo na sídliskách je charakteristické i tým, že svoj **voľný čas trávi** prevažne **vo svojich bytoch** (Musil, 1985).

V prípade Dubnice nad Váhom tomu nebolo inak. Jednotlivé aktivity vo voľnom čase ľudia vykonávali vo svojich bytoch. Istým impulzom, ktorý dal obyvateľom možnosti trávenia voľného času a poskytol im tak možnosť uspokojiť svoje koníčky bolo založenie **Kultúrneho domu**. Stalo sa tak v roku 1964 a samotný Dom kultúry obsahoval miestnosti pre najrozličnejšie záujmové krúžky, bábkové divadlo a bola tu zriadená i mestská knižnica s pomerne bohatým literárnym fondom (Bagin, Janota).

S postupom času a rozvojom mesta pribúdali zariadenia rozličného charakteru pre trávenie voľného času obyvateľov. Takými boli napríklad plaváreň s 50 metrovým bazénom, amfiteáter s letným kinom, športový štadión, Dom pionierov a mládeže, Klub mladých či ľudová škola umenia. V týchto zariadeniach boli vedené a poskytované širokej obyvateľskej základni rôzne **krúžky a záujmové činnosti**. Boli nimi napríklad krúžok dychovej hudby, krúžok divadla, poézie a hudby, bábkové divadlo, krúžok spoločenských tancov, vlastivedné krúžky, Sládkovičov divadelný súbor, výtvarný krúžok detí, letecko-modelársky krúžok ZK ROH a iné (Bagin, Janota, 1967).

Osobitné postavenie v rámci voľno-časových aktivít mesta Dubnica nad Váhom mali športové aktivity a združenia, či krúžky, ktoré sa na území mesta formovali.

„Skromné počiatky telovýchovy a športu v Dubnici nad Váhom siahajú do obdobia medzi prvou a druhou svetovou vojnou. Telovýchova i šport združovali v tom čase prakticky len niekoľko obetavých nadšencov bez širšej základne“ (Bagin, Janota, 1967).

V jednotlivých etapách vznikli najmä futbalový športový klub Dubnica, klub boxu, ľahkej atletiky, klub cyklistiky, lyžiarsky klub, klub hádzanej, Dubnický hokejový oddiel, kolkársky oddiel, oddiel basketbalu, oddiel šachu, stolného tenisu, oddiel judo a oddiel turistiky a horolezectva.

3.3 Súčasné voľno časové aktivity a inštitúcie v meste

Mesto Dubnica nad Váhom prešlo pomerne dlhým vývojom, ktorý nepochybne ovplyvnil i spôsob trávenia voľného času v ňom. V tejto časti práce by som chcel uviesť najmä jednotlivé organizácie, inštitúcie, kluby a iné, ktoré v meste fungujú a ovplyvňujú tak charakter voľného času obyvateľov.

Na území mesta sú jednotlivé **záujmové krúžky pre deti, mládež ale i dospelých** poskytované predovšetkým prostredníctvom voľno-časových zariadení. V Dubnici nad Váhom sa nachádzajú: Centrum voľného času (CVČ) a súkromné centrum voľného času LAURA. Zameranie činnosti CVČ je v poskytovaní voľno-časových aktivít pre deti, mládež a ich rodičov. Tak isto toto zariadenie prevádzkuje krúžkovú činnosť, celomestské akcie, rôzne vedomostné a športové súťaže, školenia a kurzy pre samovzdelávanie. Súkromné centrum voľného času LAURA poskytuje najmä voľno-časové aktivity pre deti a mládež a pre rozvoj ich osobnosti.

Okrem spomenutých zariadení, sa v meste nachádzajú i kultúrno-spoločenské organizácie, kde možno aktívne využívať svoj voľný čas. Takými sú: Detský folklórny súbor Prvosienka, Divadelný súbor historickej spoločnosti J.B. Magina, Folklórny súbor Mladosť, Folklórny súbor Vršatec, Klub filatelistov, Mestský odbor Matice slovenskej a Základná umelecká škola.

(<http://www.dubnica.sk/urady-a-institucie/kulturno-spolocenske-organizacie>)

Podobne ako tomu bolo v minulých desaťročiach, i v súčasnosti má **športová činnosť** vo voľnom čase veľmi pevné miesto v meste. Na území mesta sa nachádzajú nasledovné športové kluby a oddiely:

- Aeroklub
- Atletický klub Junior
- Automotoklub SR Karting
- Boxing club
- Cykloklub
- Mestský Futbalový klub Dubnica nad Váhom, a.s.
- Hokejový klub, s.r.o.
- Jogging klub
- Klub biatlonu
- Mestská liga v malom futbale
- Mountain bike klub Dubnica
- Rokubugei DOJO
- Telovýchovná jednota Nové Považie
- Tenisový klub SOU
- Turistický oddiel, Turistický oddiel mladých, Únia behov do vrchu
- ŠK hádzanej, ŠK horských športovcov TATRANEC, ŠK stolného tenisu, ŠK šachu, ŠK cyklistiky, ŠK Judo, ŠK lyžovania

(<http://www.dubnica.sk/urady-a-institucie/sportove-kluby-a-oddiely>).

Na území mesta môžeme nájsť i rôzne únie, kluby a zväzy, ktoré združujú obyvateľov s rovnakými záujmami. Takými sú napríklad Dobrovoľný požiarny zbor, Mestská organizácia Slovenského rybárskeho zväzu, Slovenský zväz protifašistických bojovníkov, Zväz kynológov, poľovníkov, Spoločenstvo záhradkárov a drobnochovateľov a mnohé iné. (<http://www.dubnica.sk/urady-a-institucie/ostatne>)

V súčasnosti mesto Dubnica nad Váhom ponúka naozaj široké možnosti trávenia voľného času. Ponúkané záujmové útvary sú poväčšine zamerané a organizované pre deti a mládež. Tento fakt má nesmierne dôležitú funkciu, najmä keď si uvedomíme potrebu výchovy detí z hľadiska využívania ich voľného času. Na druhej strane nie sú ukrátení ani obyvatelia starších vekových kategórií.

Na záver, v prílohe 4, uvádzam stručný prehľad jednotlivých záujmových útvarov a činností, ktoré ponúkalo CVČ v roku 2008/2009.

4 ZÁHRADKÁRSTVO AKO FORMA TRÁVENIA VOĽNÉHO ČASU

4.1 Záhradkárstvo a jeho význam

Záhradkárstvo, ako činnosť výrazne ovplyvňujúca charakter krajinnej sféry, má nepochybne mnoho pozitívnych aspektov. Jeho samotný význam spočíva hneď v niekoľkých prvkoch. Predovšetkým nesie znaky príjemného zužitkovania krajiny v prospech uspokojenia túžob jednotlivcov, ale i celých skupín. Ako vraví i významný český spisovateľ Karel Čapek : „záhradkárstvo je neukojiteľná vášeň, ako všetko, do čoho sa pustí dôkladný človek“ (Čapek in: Lucek, 1977).

Treba spomenúť, že záhradkárstvo sa **podieľa na tvorbe krajiny** najmä z **estetického** hľadiska. V mnohých prípadoch jednotlivé rekreačné záhradky a záhradkové osady veľbia okolie svojím typickým vzhľadom. Taktiež pomerne vhodným spôsobom využívajú pôdny fond danej oblasti.

Záhradkárstvo, ako také spĺňa i **funkciu spoločenskú**, nakoľko združuje jednotlivcov v rôznych spolkoch a záhradkárskych osadách. Vo vzniknutých záhradkách sa ľudia často stretávajú a trávajú tak spolu voľný čas. Netreba opomenúť ani **funkciu ekonomickú**, kde si ľudia prácou na záhradkách zabezpečujú istú mieru samozásobovania zeleninou a ovocím. Záhradkárstvo, ako forma trávenia voľného času má však hlavný prínos v duševnom rozvoji jednotlivcov. V nejednom prípade pomáha zabudnúť na uponáhľanosť doby a jednotlivé problémy s ňou spojené. Človek rozvíja svoje tvorivé schopnosti a obohacuje duševnú stránku svojej osobnosti.

Samotné záhradkárčenie v záhradkovej osade je významnou záujmovou činnosťou vo voľnom čase. Má tendenciu spájať záujmy členov a taktiež utužovať rodinu.

„V úsilí o zlepšenie životného prostredia a vytvárania podmienok pre rekreáciu a aktívny odpočinok v prírode prispieva významným podielom záhradkárstvo, najmä pri využívaní voľného času formou krátkodobej weekendovej rekreácie, ktorá sa bude so zvyšovaním produktivity práce predlžovať“ (Záhradková osada 50. výročia ČSSR v Novom meste nad Váhom, 1966-1976).

Záhradkárstvo je vo všeobecnosti považované za najideálnejšiu formu záujmovej činnosti.

„Každá záhradka má svoju nezameniteľnú tvár. Záhrada je pre nás kus zušľachtilej prírody, miesto príjemného odpočinku, ale i hmatateľný dôkaz odvekej ľudskej túžby podmaniť si živú prírodu k vlastnému úžitku i radosť“ (Lucek a kol., 1977).

4.2 Vývoj záhradkárskych osád

Záhradkárske osady, ako ich poznáme v dnešnej podobe prešli dlhým vývojom. Rovnako, ako v prípade susednej Českej republiky, ale i niektorých iných európskych, či svetových miest, stali sa fenoménom i väčšiny slovenských miest a obcí. Je to predovšetkým pre ich osobitý vzhľad, ktorý dodávajú krajine, pre ich funkciu, ktorú poskytujú a tak isto pre spoločenský charakter jednotlivých osád.

Samotné záhradkárske osady sa vo svete zakladali už v druhej polovici 19.storočia v najrozličnejších štátoch. Počnúc Belgickom, cez Veľkú Britániu, Nemecko, Dánsko a končiac historickým politickým štátnym útvarom Rakúsko-Uhorskom (Mareček, 2001).

Na našom území sa záhradkárske kolónie zakladali pomerne oneskorene voči ostatným európskym štátom.

Ako ďalej uvádza Mareček (2001) ale i Sandra Keyzlarová (2006), záhradkárske kolónie sa úzko spájajú s menom nemeckého (lipského) lekára **dr.Schrebera**. Ten predovšetkým zdôrazňoval potrebu pobytu na záhrade a formoval základné predstavy, ktoré môžeme považovať za predchodcov dnešných osád. Tieto teoretické predstavy dr.Schrebera zaviedol do praxe a výraznou mierou uviedol do socio-ekonomickej štruktúry krajiny jeho zať **dr.Hauschilt**. Ten založil i spolok určený na výchovu budúcich záhradkárov a tak isto uskutočňoval zakladanie jednotlivých kolónií, nazývaných tiež „Schrebergärten“.

Na Slovensku možno považovať za zakladateľa záhradkárskych osád **Štefana Dekánka** z Myjavy. (Spravodajca 2/2007)

Okrem iného sa vo svete, najmä však vo Veľkej Británii objavila vízia „záhradných miest“ (Kulla, Spišiak, 2008). Táto vízia však v sebe nezahrňovala tradičné hodnoty spoločnej rekreácie, ako je tomu v prípade klasických záhradkárskych osád.

Takto založené kolónie plnili najmä sociálnu funkciu, kde sa ľudia stretávali so svojimi rodinami a trávil tak svoj voľný čas spoločne. Medzi susednými záhradkami vznikali postupom času medziľudské vzťahy, ktoré sa ukázali ako nesmierne dôležité v post industriálnej vývojovej etape spoločnosti.

Záhradkárstvo, ako také má na Slovensku pomerne dlhú tradíciu. V roku 2007 si Slovenský zväz záhradkárov pripomínal 50.výročie organizovaného záhradkárstva a ovocinárstva na Slovensku. Pochopiteľne samotné korene záhradkárstva na území Slovenska majú oveľa dlhšie trvanie a históriu.

Na začiatok treba spomenúť, že na území Slovenska boli prvými „rozsievačmi“ záhradníckych a pestovateľských učení a hodnôt rôzni miestny učiteľia a duchovní vodcovia, nadšení záhradkári zo širokých más ľudu a tak isto i osoby s netradičnými teóriami a priekopníckymi myšlienkami. Na základe podnetu týchto vedúcich osôb sa začali formovať rôzne organizované spolky a organizácie. Spolky plnili prevažne edukačnú funkciu a poskytovali členom veľmi dôležité informácie o spôsoboch a „nástrahách“ záhradkárstva. Vďaka nim sa ľudia naučili pestovateľským technikám a postupom, ktoré im pomohli vypestovať kvalitnejšie odrody. Tento fakt mal za následok i kvalitatívny posun záhradkárstva a jeho technické i metodické napredovanie.

Samotný vznik záhradkárskych kolónii na Slovensku je nepochybne spojený s priemyselným „boomom“ a markantným rozvojom priemyselnej výroby (Dekánek, 1971).

Človek sa postupom času musel adaptovať do priemyselného výrobného procesu. V mnohých prípadoch jednotvárna a monotónna práca v priemyselných podnikoch znamenala akúsi premenu človeka – „**prirodného tvora**“ na človeka – „**pracujúci bezcitný stroj**.“ V tomto procese odosobnenia sa človeka od prírody do výrobnjej sféry, začína jednotlivým skupinám chýbať určitý priestor pre sebarealizáciu. Priestor, kde by mohli opäť, aspoň na chvíľu, splynúť s prírodným prostredím. Začali preto hľadať malé kúsky pôdy, kde by mohli slobodne vykonávať činnosti vo voľnom čase a opäť tak splynúť aspoň na malú chvíľu s prírodným prostredím. Tak na základe tlaku záujemcov o vlastníctvo malej výmery pôdy vznikali v mestách, najmä na ich okraji záhradkové osady. Tie vznikli na základe ustanovení stavebného zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku, ktorý s menšími úpravami platí i v súčasnosti (Ekonomický a právny poradca, 1997).

Jednotlivé **osady**, v ktorých obyvatelia uskutočňovali svoje pestovateľské záujmy spoločnou formou, vznikali na Slovensku **koncom 50-tych rokov 20. storočia** pod názvom *kolóniové záhradky*. (Korček, 2009)

So vznikom jednotlivých osád ide ruka v ruke a je neodmysliteľnou súčasťou i vznik Slovenského zväzu záhradkárov, ako spoločného spolku záhradkárov.

„Slovenský zväz záhradkárov vznikol pôvodne v roku 1957 v Bratislave pod názvom Slovenský zväz ovocinárov a záhradkárov so 79 základnými organizáciami a s počtom členov 1800. Počet členov sa rýchlo zvyšoval“ (Ekonomický a právny poradca, 1997).

Konkrétnejšie sa tak stalo dňa 15.10.1957 na prvom ustanovujúcom zjazde (Štefanovič, 1988).

Štefanovič ďalej uvádza, že **Slovenský zväz záhradkárov** bol v tom čase a aj v súčasnosti je, dobrovoľnou spoločenskou záujmovou organizáciou. V roku 1979 sa zmenil jeho názov zo Slovenského zväzu ovocinárov a záhradkárov na Slovenský zväz záhradkárov, po predchádzajúcom zrušení jednotlivých krajských výborov.

Práve vznik tejto organizácie dal občanom, ktorí nemali dovtedy vlastnú záhradku možnosť ich založenia. Prostredníctvom zväzu záhradkárov získali jednotliví jeho členovia pozemok na účely rozvoja záhradkárskej činnosti.

Hlavným iniciátorom pri získavaní jednotlivých pozemkov boli predovšetkým členovia záhradkárskeho zväzu, ktorí požiadali o pridelenie záhradky v konkrétnej oblasti. Tento pozemok vhodný na umiestnenie záhradky poskytla členom základná organizácia zväzu, ktorá bola organizovaná na základe príslušnej obce. Tú si často krát vytvorili občania na základe členstva v Slovenskom zväze záhradkárov. Tu sa vytvoril istý právny vzťah medzi členom zväzu a základnou organizáciou. Avšak získanie pozemku organizáciou muselo byť v súlade s právnymi normami, najmä teda stavebného zákona, ako i zákona o ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

Treba poznamenať, že pozemky, ktoré boli vydávané záhradkárom boli poväčšine neúrodné oblasti, na úpäť pohorí s kamenistými pôdami, podmáčaných terénoch, starých smetiskách a podobne. Záhradkári si ich postupom času svojou trpezlivou prácou zveľadľovali.

Rozhodnutie o tom, či konkrétny pozemok môžu záhradkári obdržať a pre konkrétne zriadenie záhradkovej osady, podával spravidla Okresný národný výbor (ONV), ktorý zohľadnil všetky právne aspekty ochrany pôdneho fondu. Členom osady boli poskytované pozemky zväčša o výmere najviac 400 m² Súhlas ONV bol nevyhnutný do 30.6.1988 (Ekonomický a právny poradca, 1997).

Po prvotnom príleve jednotlivých členov do Slovenského zväzu záhradkárov, nastal rozmach a veľký prílev nových členov najmä v rozmedzí rokov 1979 až 1984. V tomto období ako uvádza Štefanovič, dobrovoľne do zväzu vstúpilo približne 91 000 nových záhradkárov (Štefanovič, 1988).

Bolo to spôsobené tým faktom, že vláda ustanovila dohodu o tom, aby pôda absolútne nevhodná na poľnohospodársku veľkovýrobu bola odovzdaná Slovenskému zväzu záhradkárov.

V súvislosti s pôdou a jednotlivými pozemkami v zriadených záhradkových osadách sa naskytá problém ohľadne vlastníctva jednotlivých parciel. V minulosti pri prvotnom vzniku osád bola členom pridelovaná pôda bez zreteľa na to či niekomu patrí. Pozemky totiž zabral štát a poľnohospodárske družstvá. Následne ich dali do užívania záhradkárom, ktorí ju skultivovali a skrášlili tak nehostinné miesta. S postupom času tak po roku 1989 nastali obrovské problémy s vlastníctvom pôdy v záhradkových osadách. Pôvodní majitelia pozemkov sa dostávajú do konfliktu so záhradkármi, ktorí túto pôdu aktívne využívajú. Tieto problémy sa týkajú najmä osád zriadených do roku 1989. V súčasnej dobe je táto otázka veľmi aktuálna a jednotlivé orgány sa ju snažia vyriešiť. Bolo tak aj v minulosti, kedy sa prijali rôzne zákony a uznesenia.

V roku 1991 bol prijatý **zákon č. 229/1991 Zb. o úprave a vlastných vzťahoch k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku**, ktorý sa snažil tieto problémy korigovať. Hlavným predmetom tohto zákona bolo prinavrátenie práv pôvodnému vlastníkovi pozemku. Ktokoľvek iný než vlastník mohol pozemok využívať len v nájme a so súhlasom majiteľa (Ekonomický a právny poradca, 1997).

Tento zákon však vyvodil značné nejasnosti a síce z hľadiska právnej ochrany záhradkárov a tak isto v praxi sa používal rozdielny výklad v prípade súdov a štátnych orgánov. Tak isto, a to je asi najdôležitejšie zistenie, sa spochybnila legalita niektorých záhradkárskech osád.

Následne bol prijatý i zákon č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a pozemkových spoločenstvách (Korček, 2002).

„Po roku 1991 teda ostali právne vzťahy ku pôde, ktorú užívali vo zväze záhradkárov a ktorá patrila vlastníckym právom iným občanom a vlastníkom, v uvedenom právnom režime. Nikto od neho nepýtal povolenie, súhlas, ani mu to nikto neoznámil. Avšak záhradkári mali riadnu nájomnú zmluvu so svojím zväzom, so základnou organizáciou a dostali aj stavebné povolenie pre výstavbu chatky“ (Ekonomický a právny poradca, 1997).

V súčasnosti je v platnosti s mnohými novelizáciami zákon č. 64/1997 Z.z. o užívaní pozemkov v zriadených záhradkárskech osadách a vysporiadaní vlastníctva k nim.

V roku 1987 bolo v Slovenskom zväze záhradkárov približne 2419 základných organizácií s počtom členov 210 400. Na Slovensku je okrem záhradkárov registrovaných vo zväze aj značné percento neorganizovaných záhradkárov (Štefanovič, 1988).

V dnešnej dobe je na Slovensku približne 987 záhradkárskych osád s približne 100 000 záhradkármi. Pozemky v nich slúžia najmä na pestovanie zeleniny a ovocia pre samozásobiteľské potreby a relaxáciu (Ekonomický a právny poradca, 1997).

Do Slovenského zväzu záhradkárov sú pričlenení i prídomoví záhradkári so záhradkami pri rodinných domoch prípadne rekreačných objektoch. Ako uvádza Jozef Mládek záhradkové osady môžeme nájsť prakticky v každom okrese Slovenska. Najviac osád sa nachádza v Západoslovenskom regióne, kde však zaberajú najmenšiu rozlohu. Najviac ich je v okrese Trnava (54), Bratislava I. (53), Senica (52), Nové Zámky (48), Nitra (46), Trenčín (Mládek, 1993).

4.3 Umiestnenie osád v mestách

Z hľadiska ekologického, ale i spoločenského má veľký význam samotné umiestnenie záhradkovej osady v mestách a obciach. Osady nemožno zakladať a organizovať v ľubovoľnej časti územia mesta. Umiestnenie osád sa riadi mnohými aspektmi a pravidlami, ktoré je v každom ohľade nutné dodržiavať.

Každá jedna zriadená záhradková osada *by mala byť okrasou mesta*. Aby tomu tak bolo, treba rešpektovať zásady vzťahov osady k okoliu a okolia k osade (Dekánek, 1971).

Aby sa predišlo prípadným nejasnostiam a problémom, tak jednotlivý proces adaptácie osady do mestského priestoru sa zveruje do rúk skúseným odborníkom. Týmto odborníkmi sú prevažne projektanti územných plánov toho ktorého mesta.

Pri samotnom zakladaní záhradky, v tomto prípade nemusí ísť len o záhradkovú osadu, treba brať zreteľ na jednotlivé právne normy, ktoré štát ukladá. Na základe vyhlášky zákona sa:

„záhradkové osady sa umiestňujú na území sídelného útvaru v obytnej alebo rekreačnej zóne, prípadne v ich ochranných pásmach alebo vo voľnej krajine. Záhradkové osady možno umiestniť aj na pozemkoch, ktoré sú výhľadovo určené na iné využitie. Stavebný zákon totiž súčasne predpisuje spôsob, ako možno zriadiť v záhradkovej osade aj príslušné

stavby, a to len ako záhradkárske chaty alebo prípadne drobné stavby. Nemožno napríklad jednotlivé záhradky členov oplotiť“ (Ekonomický a právny poradca, 1997).

Rekreačné zóny mesta, kde sa poväčšine osady nachádzajú sa stali neoddeliteľnou súčasťou prímestskej rekreácie. Tieto oblasti sa od ostatných odlišujú najmä relatívne malou vzdialenosťou od strediska dopytu obyvateľov (úzko nadväzujú na areál mesta), návštevnosť sa uskutočňuje prevažne v rámci víkendu (Pachinger, Kelemen, 1986).

Pri zakladaní osád je taktiež dôležité brať do úvahy ochranu životného prostredia a bezprostredného okolia. Obzvlášť v mestách treba chrániť ochranné pásy pri priemyselných podnikoch, ako i rôzne ochranné lesné porasty a prírodné javy (Dekánek, 1971).

Ako ďalej uvádza Dekánek výstavba a teda i umiestnenie osád sa musí riadiť spomínanými stavebnými predpismi. Jedná sa najmä o zákon č. 84/58 Zb. o územnom plánovaní, ďalej zákon č. 87/58 Zb. o stavebnom poriadku, vyhlášku č. 144/59 a vyhlášku č. 153/59 Stavebnej komisie, ako i smernicu č.9 Stavebnej komisie pre techniku a postup stavebných úradov pri povoľovaní stavieb rodinných domov, rekreačných a drobných stavieb.

4.4 Vplyv záhradkárskych osád na životné prostredie

Okrem spomínaných pozitívnych vplyvov osád na životné prostredie má záhradkárska činnosť často krát i **negatívne dopady na krajinnú sféru**. Popri oku lahodiacej estetickú stránke osád reprezentovanej širokou škálou pestrofarebných porastov a kvetín, ide často ruka v ruku i nie veľmi estetická časť. Najväčším problémom a negatívnym vplyvom na životné prostredie je totiž problém s odpadmi. Osady by mali mať zabezpečený spoločný vývoz odpadov. Avšak v teréne mnohokrát natrafíme na prípady zanedbania si povinností záhradkárov. V okolí osady, mnohokrát je to blízky les, nachádzame drobný odpad, či už sa jedná o stavebný, prípadne iný odpad. Takýto prípad môžem dokumentovať i z vlastnej skúsenosti, ktorá sa mi naskytila pri terénnom výskume záhradkárskej osady Orechový háj v meste Dubnica nad Váhom. Už dlhší čas som bol svedkom znečisťovania priľahlej lesnej oblasti odpadom zo záhradiek. Niektorí „nezodpovední“ členovia osady sa neoprávneným a neestetickým spôsobom „zbavili“ svojho prebytočného odpadu vysypaním odpadkov do lesnej časti (viď obr. 6,7 v prílohe 5). Takáto forma hospodárenia je ak isto veľmi

nežiadúca, žiaľ v mnohých prípadoch reálna. Nakoľko sú osady v mnohých prípadoch umiestnené v rekreačných oblastiach, musia sa dodržiavať jednotlivé časti zákona o ochrane prírody (Ehmke, 1984).

Na druhej strane však treba poznamenať, že záhradkové osady majú celkovo priaznivý vplyv na životné prostredie. Majú významné environmentálne funkcie, napríklad bioklimatické, hygienické a výraznou mierou ochraňujú pôdu pred eróziou (Keyzlarová, 2006).

Podľa Keyzlarovej spočíva bioklimatický význam v ovplyvňovaní teploty a vlhkosti prostredia. Tak isto majú osady vplyv i na pohyb lokálnych vzduchových mäs. Hygienické funkcie, ako ďalej uvádza, sú dôležité z hľadiska zabráneniu šírenia pachov, znižovania hlučnosti a prašnosti a tak isto z hľadiska ochrany pred nadmerným osvetlením.

Či už je to tým, že ovplyvňujú mikroklímu danej oblasti, alebo priaznivo pôsobia proti zosuvom pôdy.

5 ZÁHRADKÁRSTVO V MESTE DUBNICA NAD VÁHOM

5.1 Záhradkárstvo v meste Dubnica nad Váhom

Záhradkárčenie ako také má v meste Dubnica nad Váhom pomerne dlhú tradíciu. Už v 17. storočí bolo mesto známe parkom so záhradou, ktoré sa neskôr rozšírili o včelíny a sad. Toto môžeme považovať za prvé základy dubnického záhradníctva (Bagin, Janota, 1967). Fenomén záhradkárstva a záhradkárskych osád sa vyvinul o čosi neskôr. Výstavba jednotlivých záhradkárskych osád a vznik lokalít bol spojený predovšetkým s premenou mesta na **priemyselné centrum Považia**. S výstavbou strojárenských i iných závodov ľuďom chýbala možnosť tráviť svoj voľný čas v prírode, prípadne vlastniť kus pozemku. V mnohých prípadoch bolo vlastníctvo záhrady v osade oveľa lacnejšou formou, než chalupárčenie a získanie chalupy, či chaty (Kulla, Spišiak, 2008).

Mesto Dubnica nad Váhom má v súčasnosti v schválenom územnom pláne mesta vytvorené záhradkárske lokality (pozri mapa 4 v prílohe 6), ktoré majú názvy *Medzihorie* (obr. 13 v prílohe 5), *Orechový háj*, *Blížne doliny (Pod Strážou)*. V katastrálnom území Prejta sa nachádza lokalita Horekončie (miestny názov Lieskovec).

Za záhradkárske osady s výstavbou záhradkárskych chat boli vymedzené územnými rozhodnutiami (vydanými bývalým Mestským Národným Výborom) len záhradkárske osady *Orechový háj* a *Medzihorie*. Lokality *Blížne doliny* a *Horekončie* vznikli živelne **pred rokom 1989** a bez vydaných rozhodnutí stavebným úradom. V súčasnosti prebieha postupná legalizácia jednotlivých objektov formou dodatočných stavebných povolení. Okrem spomenutých záhradkárskych osád, sa obyvatelia mesta venujú záhradkárčeniu i v prídumových záhradkách.

V okolí mesta Dubnica nad Váhom sa nachádzajú záhradkárske osady v meste Nová Dubnica, kde registrujeme celkovo 9 osád, v okresnom meste Ilava sú to 4 osady. Tak isto sa nachádzajú osady i v susednom okrese Trenčín, kde v meste Trenčín funguje okresný výbor Slovenského zväzu záhradkárov.

5.2 Záhradkárske osady Orechový háj a Medzihorie

Záhradkárske osady Orechový háj a Medzihorie sa nachádzajú v juho-západnej časti katastra mesta. Sú vybudované na jeho okraji v rekreačnej zóne mesta, pod výbežkami Strážovských vrchov (pozri obr. 1,2,3 v prílohe 5). Lokalizácia na svahoch Strážovských vrchov spôsobuje, že niektoré záhradky majú väčší sklon (obr. 11 v prílohe 5). Tak isto lokalizácia predurčila pôdny fond v danej oblasti. Na území osád sa nachádzajú nízko produkčné pôdy, ktoré záhradkári dokázali zužitkovať na pomerne vysokej úrovni (vid' obr. 8 a 9 v prílohe 5). V bezprostrednom okolí osád sa nachádzajú trasy pešieho pohybu a turistické lokality.

Celkovo uvedené záhradkárske osady Orechový háj a Medzihorie zaberajú plochu približne 25 hektárov. V prípade osady Blížne doliny (Pod Strážou) a Horekončie je to 35 hektárov.

Jednotlivé osady môžeme zaradiť medzi záhradkárske osady druhej generácie. To znamená, že sú určené predovšetkým na rekreáciu. Pri záhradkárskych osadách prvej generácie, prevláda pestovateľský zámer a pri osadách tretej generácie už môžeme hovoriť o multifunkčnosti a integrovanosti (Keyzlarová, 2006).

O informáciách a dôležitých udalostiach v rámci Slovenského zväzu záhradkárov a miestnej základnej organizácie, sú záhradkári informovaní formou oznamov (vid' obr. 5 v prílohe 5). V prípade uvedených záhradkárskych osád však toto informovanie postupne upadá.

5.3 Stratégia rozvoja záhradkárskych lokalít v meste

Všetky lokality záhradkárskych osád v meste plnia funkciu rekreačnej zóny celomestského významu. Jednotlivé lokality je nutné stabilizovať plochou lesoparku formou dobudovania súčasnej štruktúry nelesnej vegetácie na nízko produkčných pôdach.

Pri záhradkárskej osade Medzihorie mesto Dubnica nad Váhom má za cieľ zabezpečiť využívanie lokality formou sadov a tak isto, obmedziť ďalšiu výstavbu záhradkárskych chát.

Do záhradkárskych osád Medzihorie a Orechový háj vedie *účelová komunikácia*, ktorá sa napája na blízku obslužnú komunikáciu. Príslušná obslužná komunikácia vedie do

priláhlého priemyselného objektu ZVS, a.s. V prípade účelovej komunikácie, vedúcej do osád, je potrebná jej rekonštrukcia (viď obr. 2 a 3 v prílohe 5). Tak isto je potrebné vybudovať parkovisko pre záhradkárov, ktorí majú značné problémy pri parkovaní v danej lokalite. Mesto v programe rozvoja týchto lokalít plánuje vybudovať parkovisko o počte minimálne 1 parkovacie miesto na 5 záhradiek. V lokalite Pod Strážou (obr. 10 v prílohe 5) absentuje prítomnosť lepšej dopravnej dostupnosti k jednotlivým záhradkám. Objavuje sa požiadavka vybudovania lepších účelových komunikácií, ako i samotných parkovacích miest.

V záhradkárskejších osadách sa vyskytuje i **problém so zásobovaním vodou**. Výhodou niektorých záhradiek v osade Medzihorie je prítomnosť lokálnej studničky, ktorá poskytuje možnosť zavlažovania niektorých záhradiek. V osade Pod Strážou sa zabezpečenie vodou organizuje individuálne, prípadne z neverejného vodovodu priemyselného závodu ZŤS. Je však potrebné zabezpečiť zásobovanie jednotlivých záhradiek z blízkych vodojemov.

Problémom záhradkárskejších osád sú v značnej miere problémy s odvádzaním a likvidáciou odpadu a odpadových vôd. V záhradkárskejších osadách v Dubnici nad Váhom sú splaškové vody likvidované v žumpách a suchých WC. Je potrebné uskutočniť pravidelný vývoz fekálií z týchto žump na mestskú čističku odpadových vôd. Pre rozvoj lokalít by bolo potrebné zrealizovať jednotlivé zariadenia na čistenie odpadových vôd a tak isto na odvádzanie odpadov, nakoľko sa tu podobné zariadenia nenachádzajú.

V neposlednom rade je nutné zachovávať a udržiavať životné prostredie a okolie záhradkárskejších osád. Nakoľko sa všetky osady nachádzajú na okraji chránenej zóny Strážovských vrchov, je nutné prísnejšou formou zabezpečovať ochranu danej lokality. V prípade lokality Pod Strážou by sa mali v rámci zachovania stability územia vysadiť vysoké stromy a vysoká zeleň. Pre ďalší rozvoj lokalít je nutná i angažovanosť jednotlivých záhradkárov o veci verejné. V mnohých prípadoch sa totiž stretávame s nezaujmom záhradkárov o schôdze záhradkárskeho zväzu. Tak isto by sa v lokalitách mali vybudovať a obnoviť niektoré zanedbané zariadenia spoločenského charakteru (pozri obr. 4 v prílohe 5).

Na základe blízkosti rekreačných zón sa dá predpokladať postupný **prechod záhradkárskejších osád v meste na osady 3 generácie**, kde sa spoja prvky oddychu, zábavy a materiálneho uspokojenia obyvateľov. Musia sa však zrealizovať všetky uvedené fakty.

5.4 Terénny výskum a jeho vyhodnotenie

Jedným z cieľov mojej práce bolo získanie údajov, ktoré by istým spôsobom utvorili lepšiu predstavu o záhradkárstve v meste Dubnica nad Váhom. V praxi sa štatistické údaje podobného charakteru vyskytujú len sporadicky, prípadne vôbec. Preto som sa rozhodol uskutočniť terénny výskum záhradkárskeho osád Medzihorie, Pod Strážou a Orechový háj. V osade Orechový háj (pozri Mapa 2 v prílohe 6) sa nachádza spolu 40 pozemkov. Celkovo uvedené lokality zahŕňajú približne 200 záhradiek. Lokalitu v mestskej časti Prejta som do dotazníkového prieskumu nezaradil, pretože som sa orientoval len na katastrálne územie Dubnica nad Váhom.

Úlohou dotazníkového šetrenia nebolo pokryť celú základňu záhradkárov v meste, nakoľko je to úloha veľmi zložitá. Nie vždy sa podarí uskutočniť terénny výskum na sto percent. Môj dotazníkový prieskum zachytáva spôsob života a trávenia voľného času v záhradkách. Nezaoberá sa skutočnosťou, akým spôsobom a kedy užívatelia záhradiek získali pozemok. Je viac orientovaný na ich činnosti v záhradke vo voľnom čase. Jednotliví záhradkári, ktorí sa prieskumu zúčastnili neboli vyberaní účelne, avšak snažil som sa získať údaje zo všetkých troch osád. V teréne som získal údaje od 52 záhradkárov. Nie je to veľký štatistický súbor, no v mnohých prípadoch som sa stretol i s odmietnutím zo strany záhradkárov. Pri tomto štatistickom súbore sú však veľmi podobné znaky, ktoré sú charakteristické pre všetky osady a väčšinu záhradkárov. V nasledujúcej časti rozoberiem jednotlivé zistenia. Grafické výstupy sú uvedené nižšie v práci (Príloha 2).

Z dotazníkového šetrenia som zistil, že záhradky využívajú prevažne pracujúci ľudia (tabuľka 2 a graf 2.1 v prílohe 2). Je to pochopiteľné vzhľadom k tomu čo som spomenul v predchádzajúcich častiach a teda, že pracujúci ľudia hľadali únik z preplnených sídlisk do prírodnej časti krajiny. Až 74% dotazovaných bolo pracujúcich. Druhou najpočetnejšou skupinou boli dôchodcovia s podielom 12%, ktorí sú už pomerne spätý s daným prostredím a ako neskôr uviedli využívajú záhradky takmer každý deň (graf 2.8 a tabuľka 5 v prílohe 2).

Záhradky sú využívané počas roka pravidelne takmer každý deň alebo každý víkend (graf 2.8 v prílohe 2). Miestni záhradkári sú skutočne naviazaní na svoje záhradky a využívajú každý kúsok svojho voľného času na ich zveľadovanie. Spätosť záhradkárov s okolím dokumentuje i graf 2.10 v prílohe 2, 57% je spokojných a 29% uviedlo najvyššiu mieru

spokojnosti. Záhradky sú obklopené masívom **Strážovských vrchov**, ktorý vytvára skutočne príjemné prostredie (pozri obr. 12 v prílohe 5).

Každá záhradka v osade má i chatku. Podľa odpovedí záhradkárov nadpolovičná väčšina z nich získala chatku a dá sa povedať, že i celý objekt dedičstvom (pozri graf 2.2 v prílohe 2). Druhou najčastejšou formou získania objektu druhého bývania bola jeho kúpa. Pri pohľade na graf 2.2 v prílohovej časti 2 má významnejšie zastúpenie i iný spôsob, kde záhradkári zhodne uviedli, že chatku postavili na svoje náklady. Nik z dotazovaných neodpovedal na možnosť získania objektu od orgánov štátnej správy.

Graf 2.3 v prílohe 2 je zaujímavý klesajúcim objemom záhradkárov s narastajúcou vzdialenosťou objektu (pozri aj tabuľka 4 v prílohe 2). Je to pochopiteľné i z toho dôvodu, že pri väčšej vzdialenosti narastajú i dopravné náklady a takýto spôsob hospodárenia je neefektívny. Na druhej strane musíme vziať do úvahy i fakt, že záhradkári sú pevne spojení a naviazaní na miesto svojho bydliska a jeho okolie. Preto vo vyše 70% prípadoch majú záhradkári vzdialený objekt od trvalého bydliska **do 5 kilometrov**. Záhradky teda využívajú hlavne obyvatelia mesta Dubnica nad Váhom a blízkeho okolia. Ako sami uviedli, toto miesto navštevujú pomerne dlhý čas (viď graf 2.4 v prílohe 2). Najviac záhradkárov navštevuje lokality v časovom horizonte 5 – 20 rokov. Zaujímavým je i fakt, že sa objavujú noví záhradkári (kategória návštevnosti 0-2 rokov). Tí však ako ďalej uvádzajú využívajú miesto hlavne k odpočinku a rekreácií. Vo vyšších kategóriách návštevnosti sú záhradkári zaoberajúci sa hlavne klasickou záhradkárskou činnosťou.

V súčasnosti dominujú v osadách z hľadiska produkčnej pestovateľskej činnosti zhodne pestovanie ovocia a zeleniny (33%). Pestovanie kvetín je zastúpené pomenej (17,8%). Ak sa pozrieme lepšie na graf 2.5 v prílohe 2 vidíme, že pomerne veľká časť dotazovaných nevyužíva pozemok k pestovaniu vôbec. Zameriavajú sa hlavne na odpočinok a rekreáciu. Svoje pozemky využívajú ako sami uvádzajú na oddych, prípadne grilovanie a relax. Možno predpokladať mierny nárast tejto kategórie v budúcom vývoji. Avšak podľa môjho názoru nebude taký markantný, pretože ľudia si dopestovaním ovocia a zeleniny mnohokrát uľahčujú nepriaznivé finančné podmienky na trhu.

Nesporne zaujímavou charakteristikou je i chov zvierat v záhradkárskych osadách (pozri graf 2.6 v prílohe 2). Záhradkárske osady majú funkciu a účel prevažne na **pestovateľské zámery a rekreáciu**. V tomto prípade sa dalo predpokladať vysoké percento tých, ktorí nebudú na pozemku chovať žiadne zvieratá. Skutočne to bolo tak a možnosť nechováť nič a ani v budúcnosti neplánujem zvolilo 73% opýtaných. Musíme však zohľadniť i fakt, že niektorí členovia osady na svojom pozemku chovajú drobné úžitkové zvieratá, ako králiky,

včely a hydinu. Tieto kategórie však nepresahujú hodnotu 12%. Pri možnosti iné zvieratá dvaja dotazovaní uviedli psa ako chované zviera.

Azda najpodstatnejšia na pozadí celého prieskumu bola otázka spôsobu trávenia voľného času u mužov, žien a detí (pozri otázka 8. v prílohe 3). U detí, ktoré navštevujú záhradky prevažuje odpočinok a turistika v okolí nad ostatnými aktivitami (pozri graf 2.7 a tabuľka 3 v prílohe 2). Tento fakt umocňuje i to, že detská zložka v nižšom veku nie je ešte natoľko fyzicky vyvinutá na uskutočňovanie ostatných uvedených aktivít. Iná situácia je v prípade dospelých zložky. Na grafe 2.7 v prílohe 2 vidíme, že **u mužov dominuje záhradkárčenie** a rôzne stavebné a iné úpravy objektu. Kategória odpočinku je až na treťom mieste (20%). V kategórii stavba, úpravy a opravy výrazne dominuje mužská zložka nad ženami a deťmi. V prípade záhradkárskej činnosti dominujú ženy nad mužmi a deťmi. Najvykonávanjšou aktivitou u žien je záhradkárčenie a na druhom mieste odpočinok spojený s rekreáciou.

Z hľadiska voľno-časových aktivít v záhradkách je pozoruhodný i fakt, že takmer polovica opýtaných neorganizuje so susedmi spoločné akcie. Títo záhradkári sa orientujú prevažne na svoju rodinu a utužovanie vzťahov v nej a dávajú prednosť individuálnym činnostiam pred spoločenskými. So spoločných aktivít, ktoré záhradkári uskutočňujú prevládajú kultúrne akcie. Pracovné akcie so zastúpením 13,5 % v sebe zahŕňajú prevažne spoločné schôdze. I tu vidieť nezáujem niektorých záhradkárov o veci verejné.

Perspektíva vývoja záhradkárskych osád do budúcnosti **spočíva najmä v ich rekreačnom využití** (pozri graf 2.11 v prílohe 2). Takmer 62% záhradkárov plánuje využívať svoj objekt v budúcnosti na rekreáciu. Druhou preferovanou formou využívania ostáva i naďalej pestovanie ovocia a zeleniny, ako doplnkovej formy. K trvalému bývaniu neplánuje využívať záhradky väčšia skupina ľudí. Možno predpokladať, že forma rekreácie a odpočinku bude naďalej prevažovať a naberať na intenzite.

ZÁVER

Význam voľného času v živote ľudí v posledných desaťročiach narastá. S postupným vývojom ľudskej spoločnosti, ktorá má možnosť vykonávať rôzne voľno-časové aktivity, rastie i prepojenosť s krajinou sférou. Ľudia činnosťami vo voľnom čase vytvárajú väzby v socio-ekonomickom prostredí. V prípade mesta Dubnica nad Váhom, ktoré sa v pomerne krátkom čase pretransformovalo z poľnohospodárskej obce na priemyselné mesto, môžeme vidieť pokrok vo využívaní voľného času. Obyvatelia boli v minulosti „obmedzovaní“ vojnovými udalosťami a tak isto pracovnými povinnosťami. Od zakladania prvých organizácií a spolkov v meste Dubnica nad Váhom začal postupný rozvoj mesta a aktivít obyvateľov. Toto vyvrcholilo postavením Kultúrneho domu, kde sa obyvatelia mesta mohli slobodne združovať a tráviť tak svoj voľný čas. Z môjho pohľadu na vec je v mesto Dubnica nad Váhom v súčasnosti kompaktným mestom. Ponúka takmer všetky formy voľno-časových aktivít formou záujmových krúžkov a činností. Postupom času sa tak stáva silným konkurentom krajskému mestu Trenčín, čo podporujú i jeho vzťahy so zahraničnými obcami.

S rozvojom voľného času a nástupom priemyselnej výroby sa začal rozvíjať i fenomén záhradkárstva a záhradkárskych osád. Ľudia sa spoločným úsilím snažili vybudovať krajšie miesto pre život a chceli sa „vymaniť“ aspoň na krátku chvíľu z prostredia betónových sídlisk. S rozvojom Slovenského zväzu záhradkárov sa im podarilo získať pre seba časť pôdy, kde mohli slobodne tráviť svoj voľný čas a rozvíjať tak fyzické i psychické črty svojej osobnosti. V tomto prostredí človek pociťoval istotu a bezpečnosť. Svojou činnosťou v záhradke ovplyvňoval i okolité prostredie a tvoril tak estetický obraz mestského prostredia.

Záhradkárske osady sa rozšírili najmä v 60-tych a 70-tych rokoch minulého storočia. S postupom času však došlo k nečakaným problémom s pozemkami a vlastníctvom jednotlivých parciel. Pri samotnom vzniku osád sa totiž nehládalo na to či pôda niekomu patrí a mnohokrát poľnohospodárske družstvá zabrali celé hektáre pôdy. Po roku 1989 nastal obrovský chaos v pozemkovom vlastníctve v zriadených záhradkových osadách, ktoré si tak museli vysporiadať svoje právne pomery. Na zlepšenie situácie bolo vydaných hneď niekoľko zákonov, ktoré sa snažia situáciu vyriešiť. V súčasnosti je však potrebné prijať niektoré závažnejšie opatrenia.

V meste Dubnica nad Váhom sa v priebehu času vytvorili záhradkárske osady Medzihorie, Orechový háj, Pod Strážou a Horekončie. Tieto osady využívajú prevažne ľudia z blízkeho okolia, ktorí tu trávia svoj voľný čas. U dospelých ľudí prevažuje činnosť záhradkárčenia, ktorá je sprevádzaná oddychom a rekreáciou. Rodiny s deťmi tu našli príjemné prostredie pre využívanie voľného času. Najmä u detskej zložky je badať výrazný podiel oddychu v uvedených zariadeniach.

Záhradkári v meste Dubnica nad Váhom sú silne napojení na okolité prostredie a svoje záhradky. Využívajú ich takmer každý deň, prípadne každý voľný víkend. Pestovaním zeleniny a ovocia si taktiež ekonomicky vypomáhajú. Myšlienka záhradkárstva v meste je stále aktuálna. Je potrebné zachovávať jednotlivé osady aj pre budúce generácie. Tak sito je ich nutné zachovávať pre ich estetickú a spoločenskú funkciu. V budúcnosti možno očakávať premenu záhradkárskych osád najmä na rekreačné účely a oddych.

Na záver možno povedať, že táto práca aspoň čiastočnou mierou obohatila problematiku záhradkárstva na Slovensku. V rámci dotazníkového prieskumu sa mi podarilo okrajovo priblížiť jednotlivý spôsob trávenia voľného času v záhradkách. Výsledky tohto prieskumu však nie sú smerodajné. Podľa môjho názoru treba tejto problematike a konkrétne životu ľudí v záhradkách jednotlivých miest Slovenska venovať osobitnú pozornosť.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. BAGIN, A. – JANOTA, D. 1967. *Dubnica nad Váhom*. Banská Bystrica : Stredoslovenské vydavateľstvo, 1967. 295 s. ISBN 82-017-67
2. BARTOŠ, M. 1983. *Zájmová činnosť ve voľnom čase*. Praha : PRÁCE, 1983. 160 s. ISBN 24-081-83
3. BIČÍK, I. a kol. 2001. *Druhé bydlenie v Česku*. Praha : Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2001. ISBN 80-238-7002-5
4. BOHMANNOVÁ, A. 1984. *Rekreační bydlení*. Praha : MERKUR, 1984. 187 s. ISBN 51-414-84
5. BRINDZA, J. 1983. *Deti a ich voľný čas*. Bratislava : SMENA, 1983. 89 s. ISBN 74-040-84
6. DEKÁNEK, Š. 1971. *Záhradkové osady: Vzorová predloha prednášky*. Bratislava : Slovenský ovocinársky a záhradkársky zväz, Ústredný výbor, 1971. 31 s.
7. Digitalizácia územného plánu mesta Dubnica nad Váhom po schválení zmeny č.3 a doplnku č.1 ÚPN mesta Dubnica nad Váhom – 3. Návrhové registre, december 2002
8. ĎURIČOVÁ, M. 2007. *Voľný čas a psychická pohoda v období dospievania*. Bratislava : Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra psychológie a patopsychológie, Bakalárska práca, 2007. 50 s.
9. EHMKE, F. 1984. *Rekreačná záhradka*. Bratislava : PRÍRODA, 1984. 223 s. ISBN 510-21-8.5

10. Ekonomický a právny poradca podnikateľa 9/97.1997. Bratislava : Príroda, 1997. 173 s. ISSN 1335-0714
11. KADLECOVÁ, A. – KADLEC, A. 1983. *Rekreační domky*. Praha : SNTL, 1983. 240 s. ISBN 04-301-83
12. KEYZLAROVÁ, S. 2006. *Záhradkářské kolonie v Brně – mnoho pohledů, jedno město*. Bratislava - Vystúpenie na ŠVOČ, 2006, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského
13. KOPŠO, E. a kol. 1985. *Ekonomika cestovného ruchu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985. Š 4955/1984-30
14. KORČEK, J. 2002. *Záhradkárske osady v nových podmienkach*. Bratislava : Slovensko a Reality, 12/2002. [cit. 2010-05-02]. Dostupné na:
http://www.skreality.sk/old_site/zahradkari_2002.html
15. KORČEK, J. 2009. *Záhradkárske osady sú fenoménom miest*. [on line]. Bratislava : Ekolist, 2009. [cit. 2010-04-11]. Dostupné na:
<http://www.ekolist.cz/zprava.shtml?x=2191983>
16. KULLA, M. – SPIŠIAK, P. 2008. Garden settlements in Košice – present situation and their modifications. In *Geography in Czechia and Slovakia Theory and Practice at the Onset of 21st century*. Brno : Masaryk University, 2008. s. 365-369
17. LAUKO, V. – TOLMÁČI, L – DUBCOVÁ, A. 2006. *Humánna geografia Slovenskej republiky*. Bratislava : KARTPRINT, 2006. 200 s. ISBN 80-88870-56-9
18. LUCEK, F. a kol. 1977. *Rady pro zahrádkáře a chataře*. Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1977. 371 s. ISBN 07-020-77
19. MAREČEK, J. 2001 In: *Zahradnický slovník naučný 5 R-Ž*. 2001. Praha : Severografia, 2001. 685 s.

20. MARIOT, P. 1983. *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava : VEDA, 1983. 252 s.
21. MLÁDEK, J. a kol. 1993. *Región Poprad – geografické štruktúry socioekonomických aktivít*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 1993. 207 s.
22. MUSIL, J. a kol. 1985. *Lidé a sídliště*. Praha : SVOBODA, 1985. 333 s. ISBN 25-022-85
23. PACHINGER, K. – KELEMEN, V. 1986. *Příměstské rekreační zóny*. Praha : Merkur, 1986. 169 s. ISBN 51-536-86
24. PÁVKOVÁ, J. a kol. 1999. *Pedagogika volného času*. Praha : Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5
25. Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Dubnica nad Váhom – strategický rozvojový dokument, 2005
26. REPOVÁ, D. 2009. *Objekty individuálnej rekreácie na Slovensku so zameraním na chalupárenie v obci Brestovec*. Bratislava : Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Diplomová práca, 2009. 110 s.
27. Slovenský ovocinársky a záhradkársky zväz. 1976. *Záhradková osada 50. výročia ČSSR v Novom meste nad Váhom – 1966-1976*, Trenčín : Krajská knižnica v Trenčíne, 1976
28. Slovenský zväz záhradkárov. 2007. *50. výročie organizovaného záhradkárstva na Slovensku*. In *Spravodajca 2/2007*. Bratislava, 2007. s.3-15
29. ŠTEFANOVIČ, M. 1988. *Právne rady záhradkárom*. Bratislava : Príroda, 1988. 130 s. ISBN 064-208-88
30. ŠVIGOVÁ, M. 1967. *Volný čas a my*. Praha : Svobodné slovo, 1967. 155 s. ISBN 32-013-67

31. VÁVRA, M. a kol. 1968. *Kalendár záhradkára*. Bratislava : SVPL, 1968. 276 s. ISBN 506-21-8.6
32. <http://www.dubnica.sk/zakladne-informacie/poloha-mesta>, 24.01.2010
33. <http://www.dubnica.sk/zakladne-informacie/uloha-a-postavenie-mesta>, 24.01.2010
34. <http://www.dubnica.sk/sucasnost/demograficky-vyvoj-v-meste-dubnica-nad-vahom-za-rok-2009>, 24.01.2010
35. <http://www.dubnica.sk/urady-a-institucie/kulturno-spolocenske-organizacie>, 09.02.2010
36. <http://www.dubnica.sk/urady-a-institucie/sportove-kluby-a-oddiely>, 09.02.2010
37. <http://www.dubnica.sk/urady-a-institucie/ostatne>, 09.02.2010
38. <http://mapa.dubnica.sk/>, 24.04.2010
39. <http://globus.sazp.sk/atlassr/>, 25.04.2010
40. <http://www.novadubnica.eu/historia>, 23.02.2010
41. interné materiály o činnosti Centra voľného času v Dubnici nad Váhom – poskytla Mgr. Eva Bočincová
42. informácie od Ing. Pavla Kubečku, prednostu MsÚ

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1: VEKOVÉ SKUPINY OBYVATEĽSTVA V RÁMCI SR,
TRENČIANSKEHO KRAJA, OKRESU ILAVA A MESTA DUBNICA
NAD VÁHOM

Príloha 2: VYHODNOTENIE DOTAZNÍKOVÉHO PRIESKUMU

Príloha 3: POUŽITÝ DOTAZNÍK

Príloha 4: PREHĽAD ČINNOSTI CVČ V ROKU 2008/2009

Príloha 5: FOTOGRAFIE ZO ZÁHRADKOVÝCH OSÁD MEDZIHORIE,
ORECHOVÝ HÁJ A POD STRÁŽOU

Príloha 6: MAPOVÉ VÝSTUPY

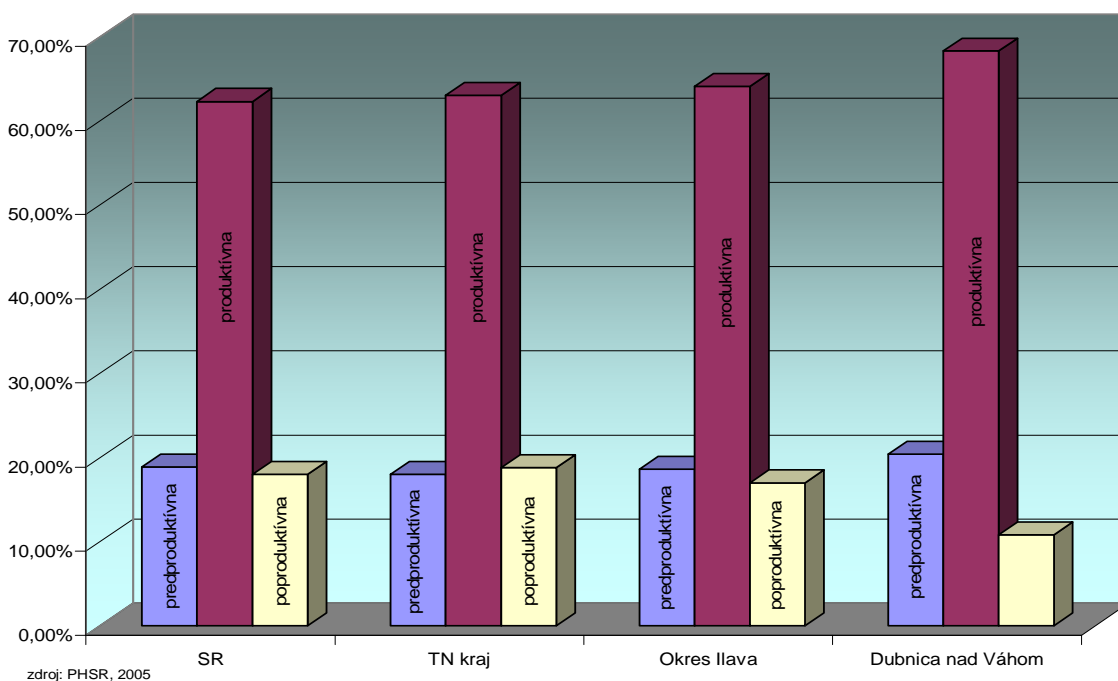
**Príloha 1: VEKOVÉ SKUPINY OBYVATEĽSTVA V RÁMCI SR,
TRENČIANSKEHO KRAJA, OKRESU ILAVA A MESTA DUBNICA
NAD VÁHOM V ROKU 2001**

**Tabuľka 1: Podiel jednotlivých vekových skupín v rámci Slovenskej republiky,
Trenčianskeho kraja, okresu Ilava a mesta Dubnica nad Váhom za rok 2001**

Administratívna jednotka	Predproduktívna zložka ob.	Produktívna zložka ob.	Poproduktívna zložka ob.
SR	18,9%	62,3%	18%
TN kraj	18%	63%	18,8%
Okres Ilava	18,6%	64,1%	17%
Dubnica nad Váhom	20,4%	68,3%	10,8%

Zdroj: PHSR mesta Dubnica nad Váhom, 2005

Graf 1: Vekové skupiny obyvateľstva vo vybraných administratívnych útvaroch v roku 2001

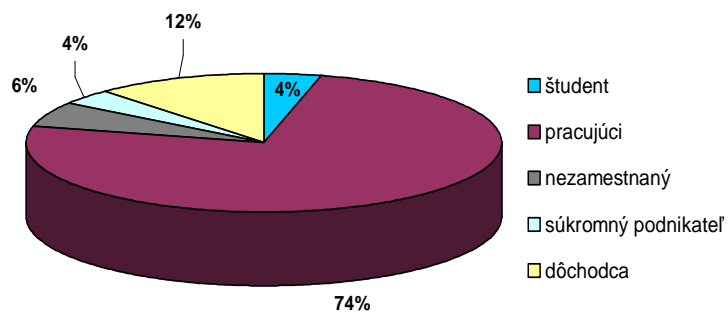
Príloha 2: VYHODNOTENIE DOTAZNÍKOVÉHO PRIESKUMU

Tabuľka 2: Štruktúra respondentov dotazníkového šetrenia

Typ respondenta	počet	%
študent	2	3,85
pracujúci	39	75,00
nezamestnaný	3	5,77
súkromný podnikateľ	2	3,85
dôchodca	6	11,54
spolu	52	100

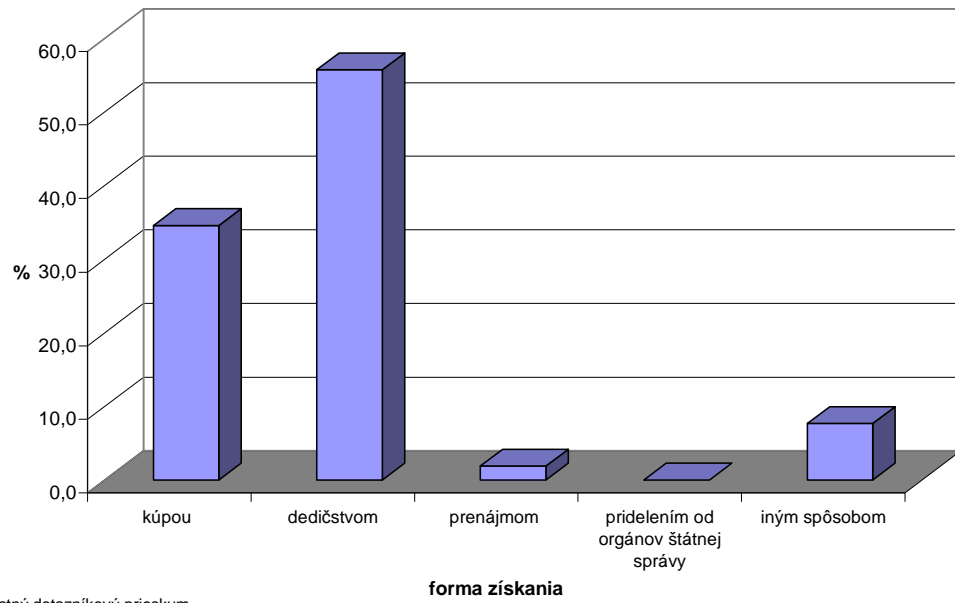
Zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Graf 2.1: Štruktúra respondentov vlastného dotazníkového prieskumu

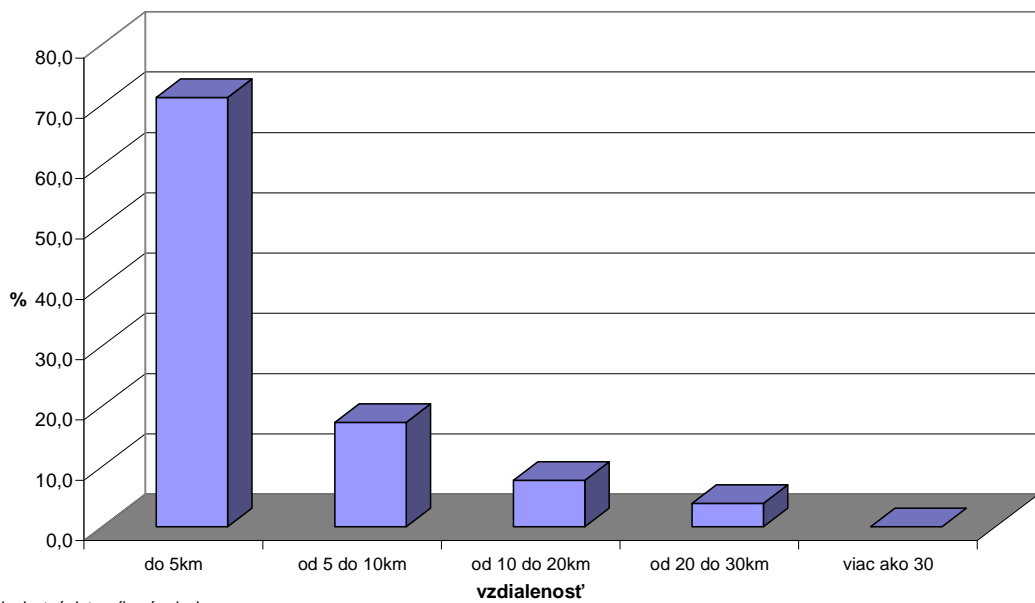
zdroj: dotazníkový prieskum

Graf 2.2: Forma získania záhradnej chatky

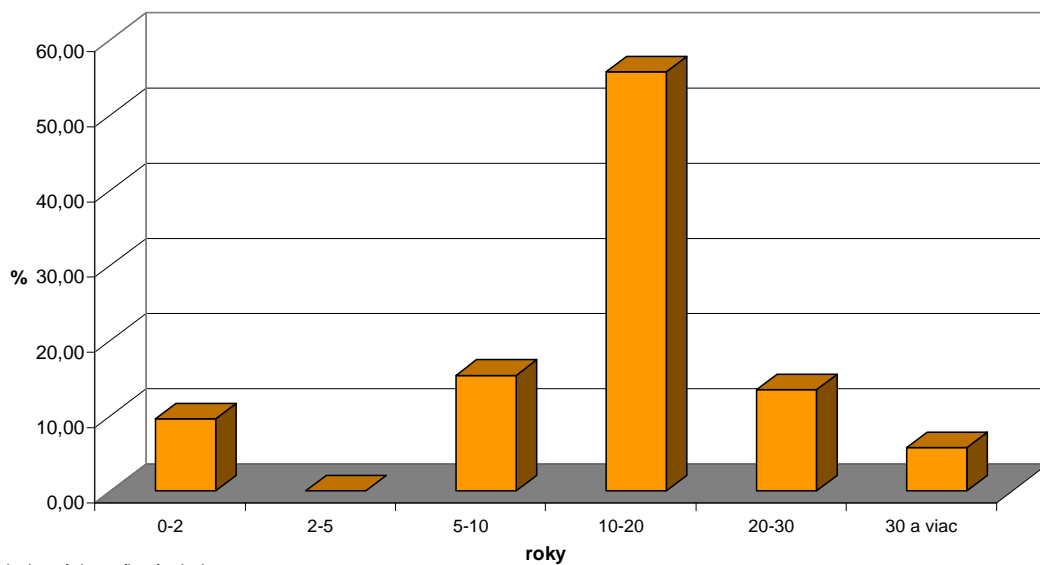
zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Graf 2.3: Vzďialenosť objektu od bydliska respondentov

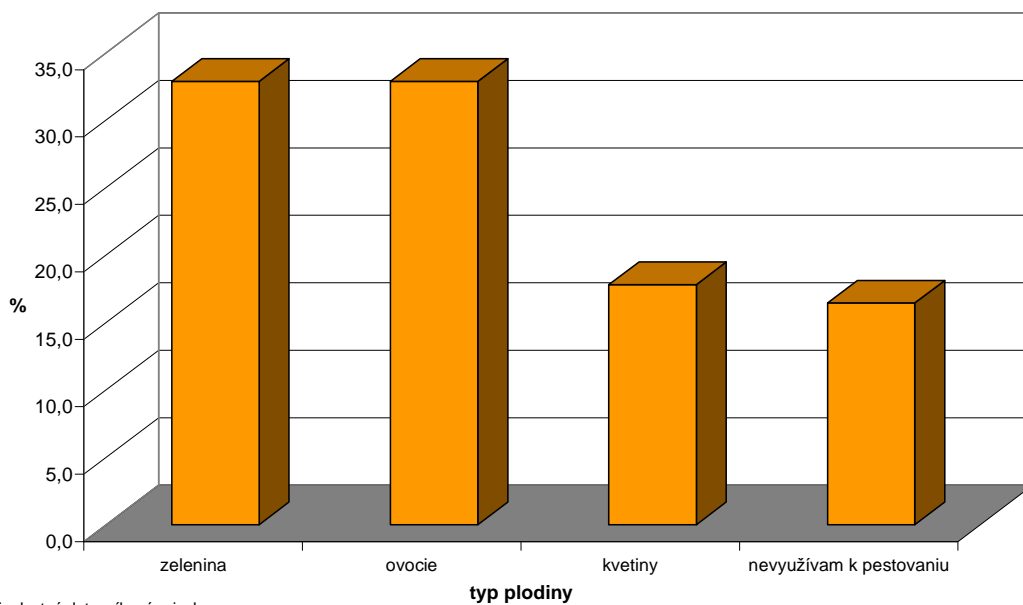
zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Graf 2.4: Využívanie záhradiek z hľadiska návštevnosti záhradkárov

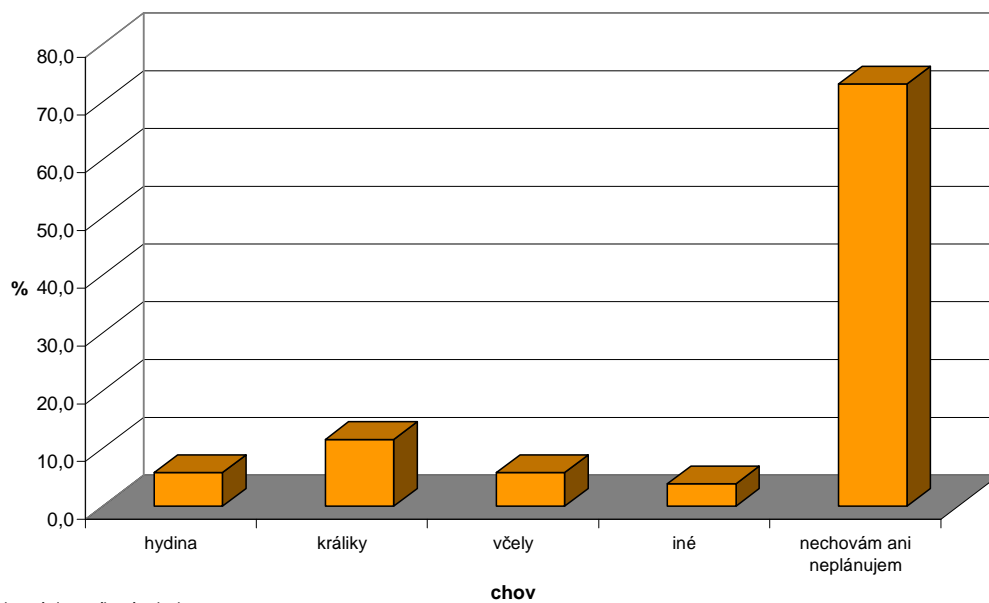
zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Graf 2.5: Využívanie pozemku na pestovanie

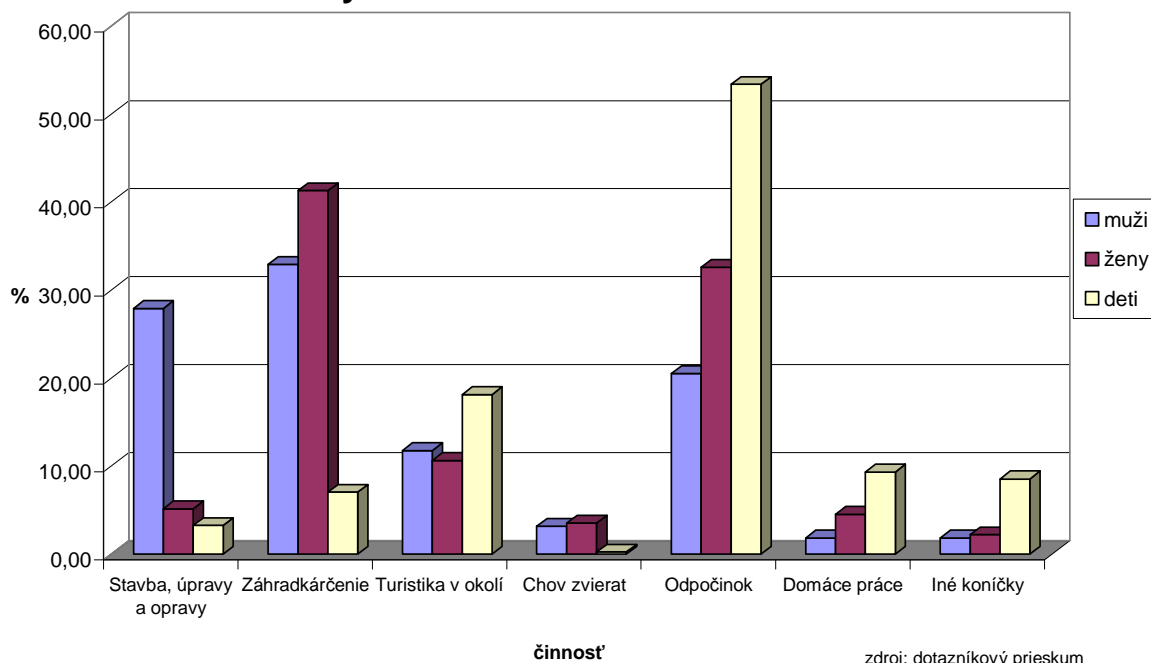
zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Graf 2.6: Chov zvierat v objektoch

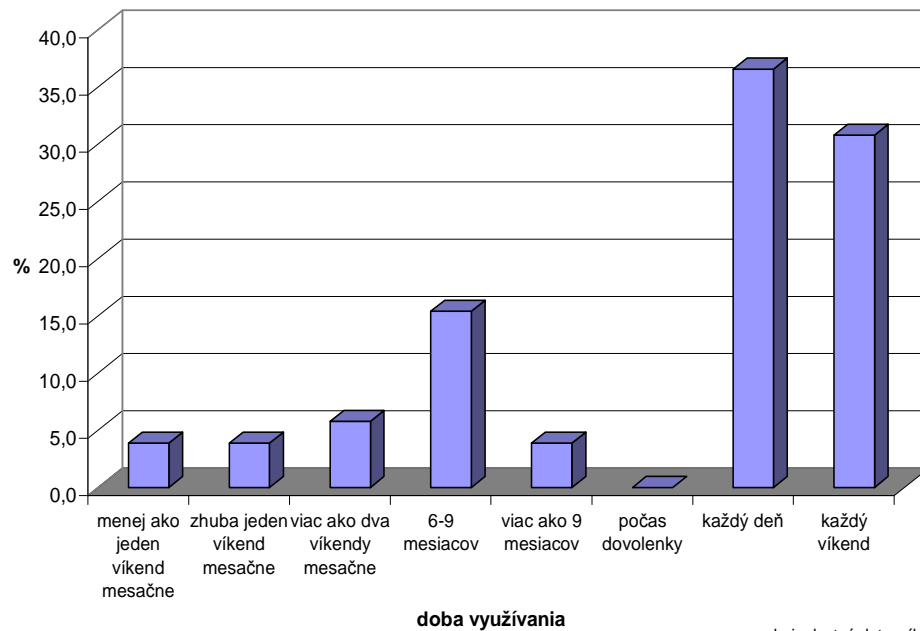
zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Graf 2.7: Spôsob trávenia voľného času mužov, žien a detí v záhradkových osadách mesta Dubnica nad Váhom

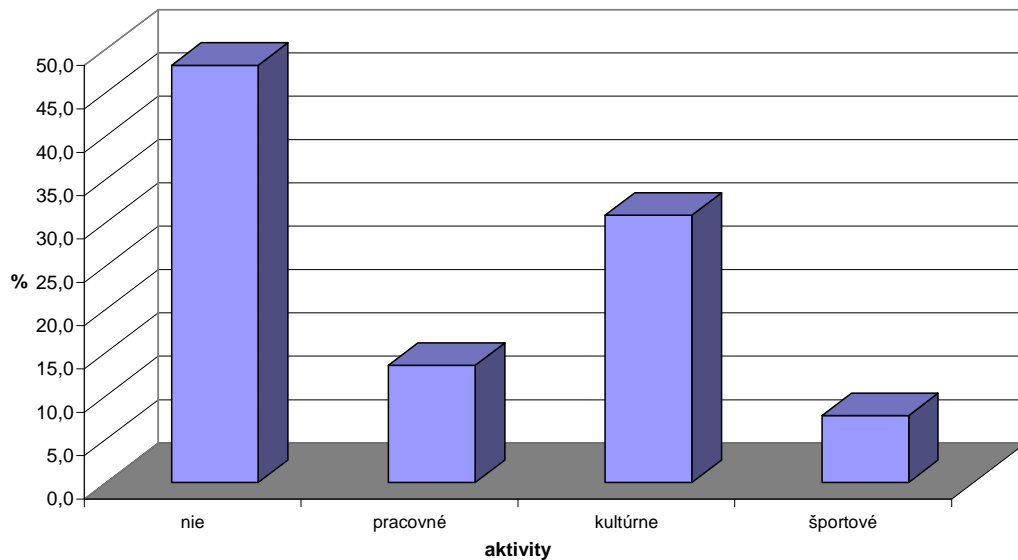
zdroj: dotazníkový prieskum

Graf 2.8: Intenzita využívania záhradiek počas roka

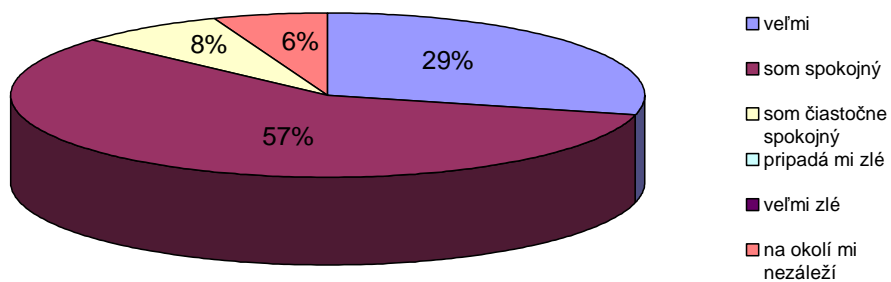
zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Graf 2.9: Existencia spoločných aktivít so susedmi v záhradkách

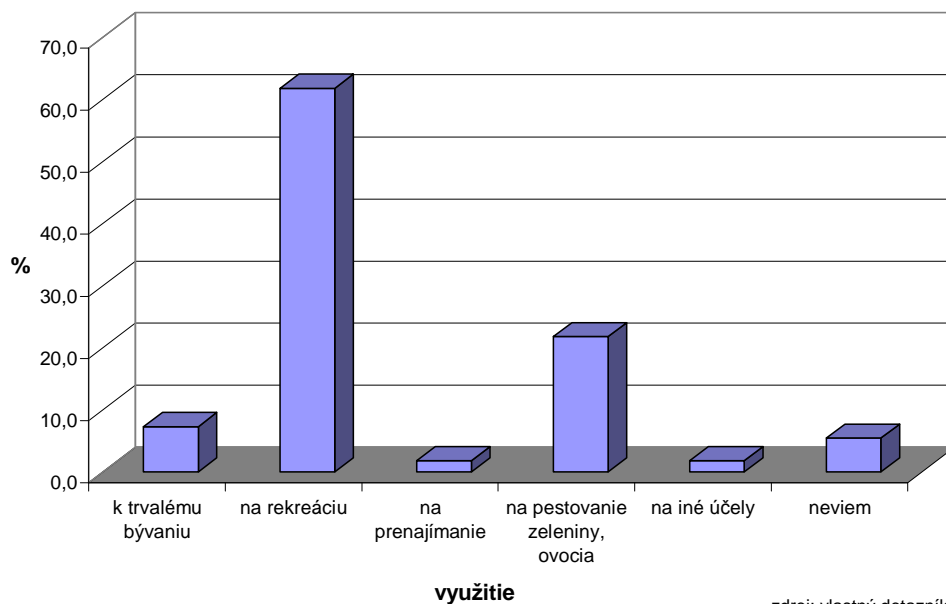
zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Graf 2.10: Spokojnosť záhradkárov s okolím osád

zdroj: dotazníkový prieskum

Graf 2.11: Plánované využitie záhradiek v budúcnosti

zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Tabuľka 3: Vybrané činnosti vykonávané záhradkármi v osadách

Typ činnosti	muži [%]	ženy [%]	deti [%]
Stavba, úpravy a opravy	27,91	5,15	3,27
Záhradkárčenie	32,94	41,30	7,05
Turistika v okolí	11,77	10,66	18,14
Chov zvierat	3,17	3,55	0,25
Odpočinok	20,50	32,60	53,40
Domáce práce	1,85	4,53	9,32
Iné koníčky	1,85	2,21	8,56
Spolu	100,00	100,00	100,00

Zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Tabuľka 4: Vzďialenosť záhradiek od trvalého bydliska respondentov

Vzďialenosť	počet	%
do 5km	37	71,15
od 5 do 10km	9	17,31
od 10 do 20km	4	7,69
od 20 do 30km	2	3,85
viac ako 30	0	0,00
spolu	52	100,00

Zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Tabuľka 5: Intenzita využívania záhradiek v osadách v meste Dubnica nad Váhom

intenzita využívania	počet	%
menej ako jeden víkend mesačne	2	3,85
zhuba jeden víkend mesačne	2	3,85
viac ako dva víkendy mesačne	3	5,77
6-9 mesiacov	8	15,38
viac ako 9 mesiacov	2	3,85
počas dovolenky	0	0,00
každý deň	19	36,54
každý víkend	16	30,77
spolu	52	100

Zdroj: vlastný dotazníkový prieskum

Príloha 3: POUŽITÝ DOTAZNÍK

Tento dotazník je anonymný a jeho výsledky budú použité v mojej bakalárskej práci. Chcel by som Vás poprosiť o jeho pravdivé vyplnenie.

1. Dotazovaný je:

1. Študent
2. Zamestnanec (pracujúci)
3. Nezamestnaný
4. Súkromný podnikateľ
5. Dôchodca

2. Ako ste získali Váš objekt (chatku)?

1. kúpou
2. dedičstvom
3. prenájmom
4. pridelením od orgánov štátnej správy
5. iným spôsobom (ak áno akým)

3. Objekt máte vzdialený od svojho bydliska:

1. do 5 km
2. od 5 do 10 km
3. od 10 do 20 km
4. od 20 do 30 km
5. viac ako 30 km

4. Koľko rokov už toto miesto navštevujete?

5. Využívate pozemok hlavne k pestovaniu :

1. zeleniny
2. ovocia
3. kvetín
4. nevyžívam k pestovaniu

6. Uvažujete o možnosti alebo už chováte:

1. hydinu
2. králiky
3. včely
4. iné (uved'te)
5. nechovám ani neplánujem

7. Ak pozemok pri objekte nevyžívate na pestovanie, aká je hlavná činnosť, ktorú vykonávate?

8. Zamyslite sa nad spôsobom trávenia voľného času vo vašom objekte a snažte sa odhadnúť zvlášť aktivity mužov(m), žien(ž) a detí(d), ktorí spravidla objekt využívajú. Koľko percent z celkového stráveného času venujete:

Typ aktivity	m	ž	d
Stavba, úpravy a opravy			
Záhradkárčenie			
Turistika v okolí			
Chov zvierat			
Odpočinok			
Domáce práce			
Iné koníčky			

9. Po akú dobu v roku je objekt využívaný ?

1. menej ako jeden víkend mesačne
2. zhuba jeden víkend mesačne
3. viac ako dva víkendy mesačne
4. 6-9 mesiacov
5. viac ako 9 mesiacov
6. počas dovolenky
7. každý deň
8. každý víkend

10. Organizujete so susedmi nejaké spoločné akcie?

- Nie
- Áno pracovné
- Áno kultúrne
- Áno športové

11. Ako sa Vám páči okolie objektu ?

- Veľmi
- Som spokojný
- Som čiastočne spokojný
- Pripadá mi zlé
- Veľmi zlé
- Na okolí mi nezáleží

12. Ako plánujete využiť Váš objekt v budúcnosti ?

1. k trvalému bývaniu
2. na rekreáciu
3. na prenajímanie
4. na pestovanie zeleniny, ovocia
5. na iné účely (aké)
6. neviem

ĎAKUJEM

Príloha 4: PREHLAD ČINNOSTI CVC V ROKU 2008/2009

1. Záujmové útvary (počet žiakov 832)

- Ľudové remeslá
- Praktické dievča
- Aranžovanie a viazanie kvetín
- Malý umelec
- Malá kuchárka
- Anglický jazyk pre materské školy
- Športový krúžok – stolný tenis, basketbal,
- Turistický
- Tanečný Tweety, Tweety junior + prípravka
- Cvičenie pre ženy a dievčatá
- Počítačový
- Jazdecký krúžok
- Chovateľský
- Spevácka skupina Šarm
- Tanečná lopta pre deti
- Freerunning
- Športová gymnastika
- Balet
- Divadelný
- Ju-Jitsu club
- Školské športové stredisko Juda
- Roztlieskavačky
- Orientálne tance
- Mladí hudobníci, Hudobníci The Sword
- Futbalový
- Volejbalový
- Počítače – seniori
- VEDO
- Environmentálna výchova
- Rezbársko-drevársky

- Špeciálna ZŠ
- Materské centrum Slniečko
- Futbal – nevidiaci
- Disko tance
- Spoločenské tance
- Zdravý chrbát

2. Príležitostná činnosť (celkovo zúčastnených 4471 detí)

- Basketbal
- Okresné kolo + Krajské kolo v cezpoľnom behu – základné a stredné školy
- Obvodové kolo v malom futbale
- Okresné kolo v stolnom tenise základných a stredných škôl
- Volejbal
- Kinderiáda
- Okresné a krajské kolo v atletike
- Memoriál – Herdová
- Vedomostné súťaže
- Neorganizované deti a mládež
- Exkurzie
- Jesenné prázdniny
- Mini zoo
- Environmentálne vzdelávanie
- Tvorivé dopoludnia – pre deti materských a základných škôl
- Tvorivé kurzy pre deti a ich rodičov

3. Celomestské akcie (celkovo sa ich zúčastnilo cca 7662 detí a dospelých)

- Benefičná akcia „Pomáhajme si spoločne“
- Zahájenie činnosti CVČ – „Vitaj nový školský rok“
- Výstava „Biele – Bílé Karpaty“
- Výstava „Klíma nás spája“
- Kurz maľovania na hodváb
- Strašidelné CVČ
- Zázrak zo zeleniny

- Tweety CUP
- Mikuláš
- Vianočná výstava
- Živý Betlehem
- Vojenský koncert
- Benefičná akcia – „Vianočný Anjel“
- Dubnický tanečník (tanečníčka)
- Karneval na ľade
- Fašiangy v meste
- Prázdninové CVČ
- Vítanie jari
- Veľkonočná výstava
- Deň Zeme
- Gospelový festival „Maják“
- Rozprávkový les
- Gymnastický talent

Zdroj: Interné materiály Centra voľného času v Dubnici nad Váhom

**Príloha 5: FOTOGRAFIE ZO ZÁHRADKOVÝCH OSÁD MEDZIHORIE,
ORECHOVÝ HÁJ A POD STRÁŽOU**

Obr. 1 Pohľad na záhradkové osady Medzihorie a Orechový háj
Zdroj: Adrián Michálek, 22.4.2009

Obr. 2 Pohľad na záhradkovú osadu Orechový háj (vľavo) a Medzihorie (vpravo)
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr.3 Poloha záhradkových osád Orechový háj (vľavo) a Medzihorie (vpravo)
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr. 4 Zanedbané detské ihrisko pri záhradkárskych osadách Orechový háj a Medzihorie
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr. 5 Informačná tabuľa pri záhradkárskej osade Pod Strážou
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr. 6 Znečistenie odpadmi v okolitom lese pod z. osadou Orechový háj
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr. 7 Negatívny vplyv na životné prostredie (pod osadou Orechový háj)
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr. 8 Záhradka v záhradkovej osade Medzihorje
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr. 9 Pohľad do záhradky v osade Medzihorje
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr. 10 Pohľad na záhradku v osade Pod Strážou
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr. 11 Poloha na strmom svahu v záhradkárskej osade Orechový háj
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

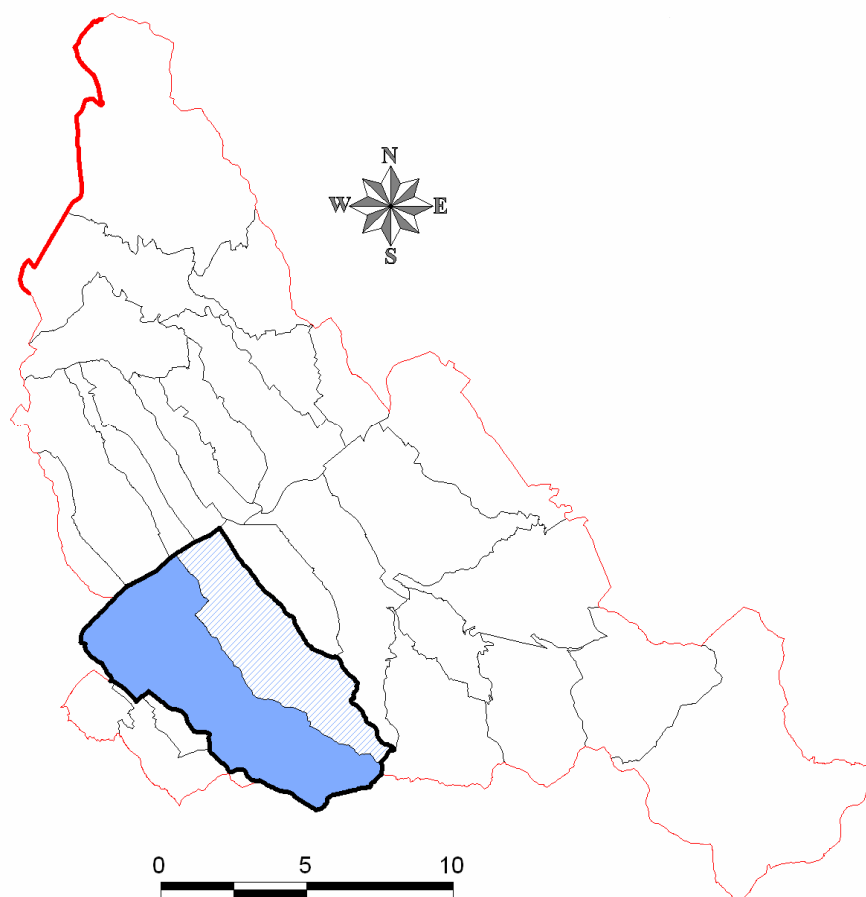
Obr. 12 Pohľad na mesto Dubnica nad Váhom zo z. osady Orechový háj
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Obr. 13 Záhradkárská osada Medzihorje
Zdroj: Adrián Michálek, 9.5.2010

Príloha 6: MAPOVÉ VÝSTUPY

MAPA 1: Pozícia katastrálneho územia Dubnica nad Váhom a Prejta v okrese Ilava

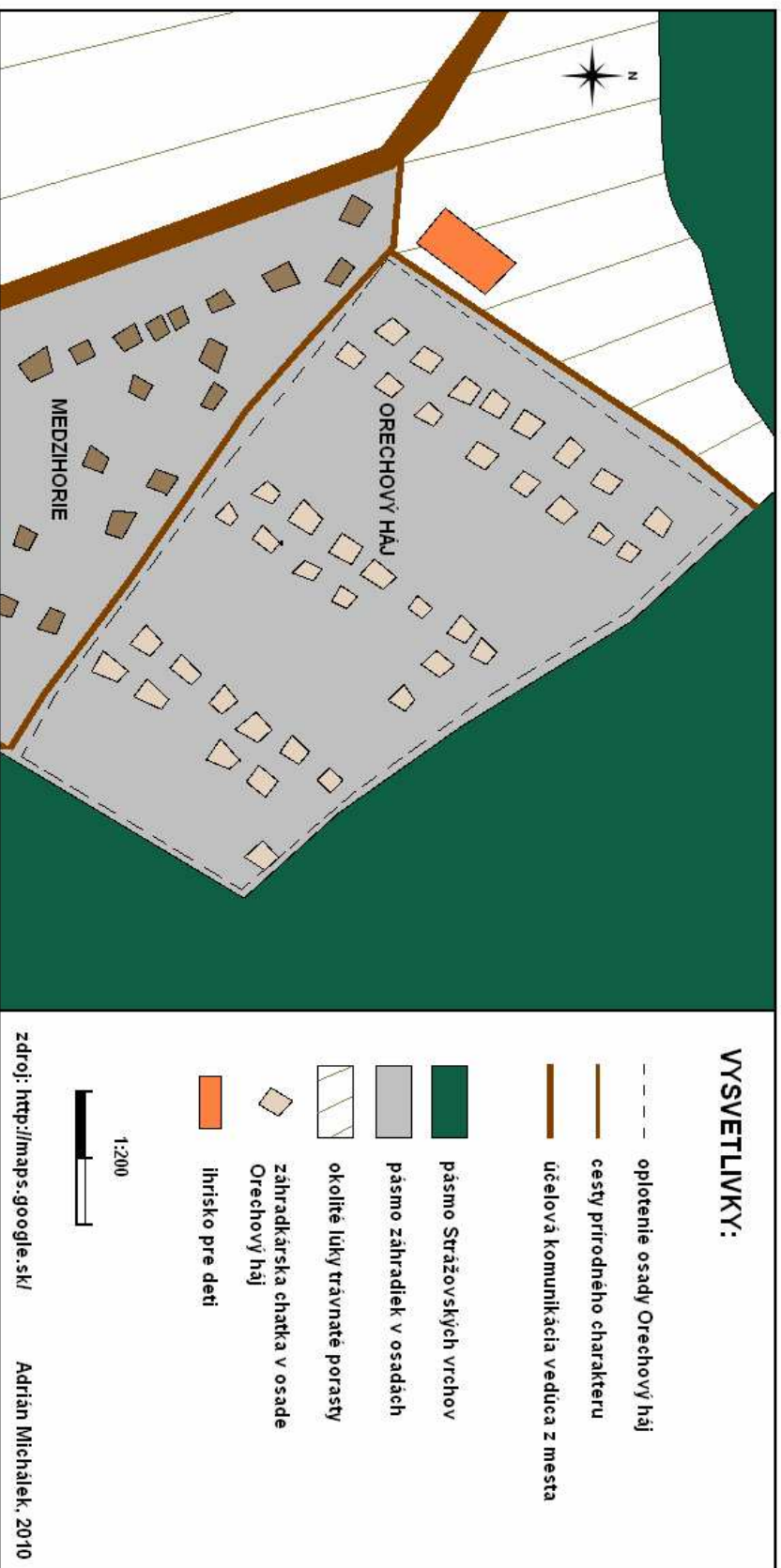
VYSVETLIVKY:

	štátna hranica		kataster Prejta
	hranica okresu		kataster Dubnica nad Váhom
	hranica katastra		
	hranica obce Dubnica nad Váhom		

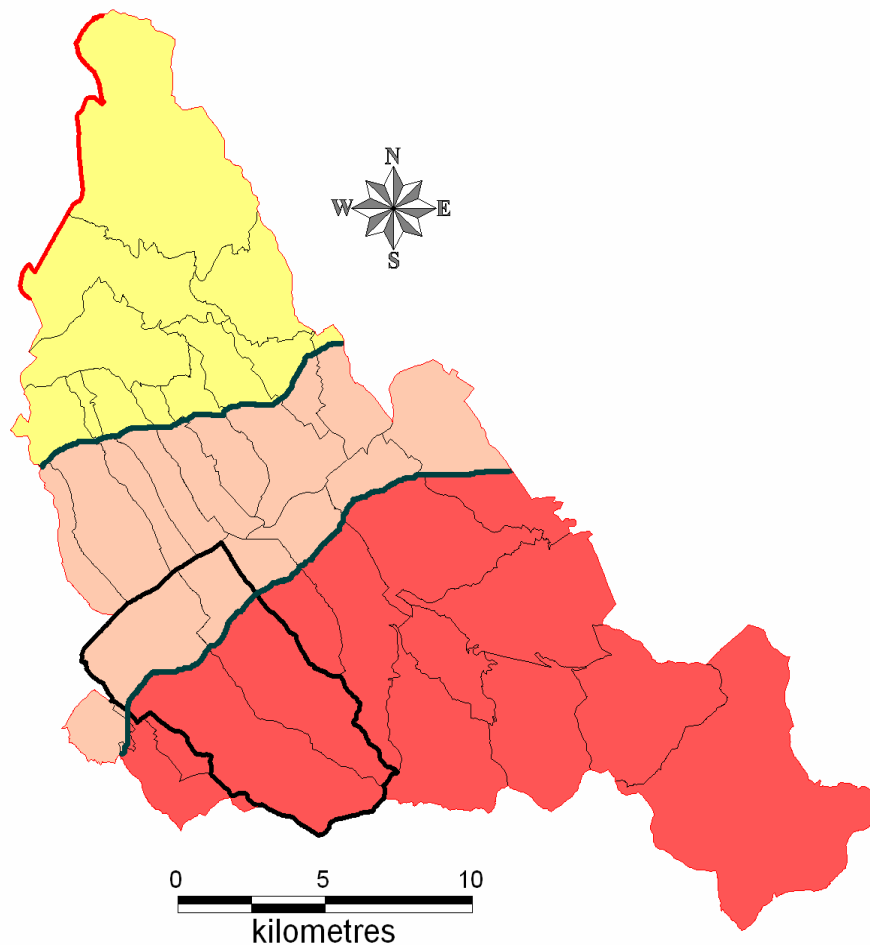
zdroj: vektorové vrstvy programu MapInfo

autor: Adrián Michálek, 2010

MAPA 2: Orientačný plán záhradkárskej osady Orechový háj v meste Dubnica nad Váhom

MAPA 3: Geomorfologické pomery v okrese Ilava

VYSVETLIVKY:

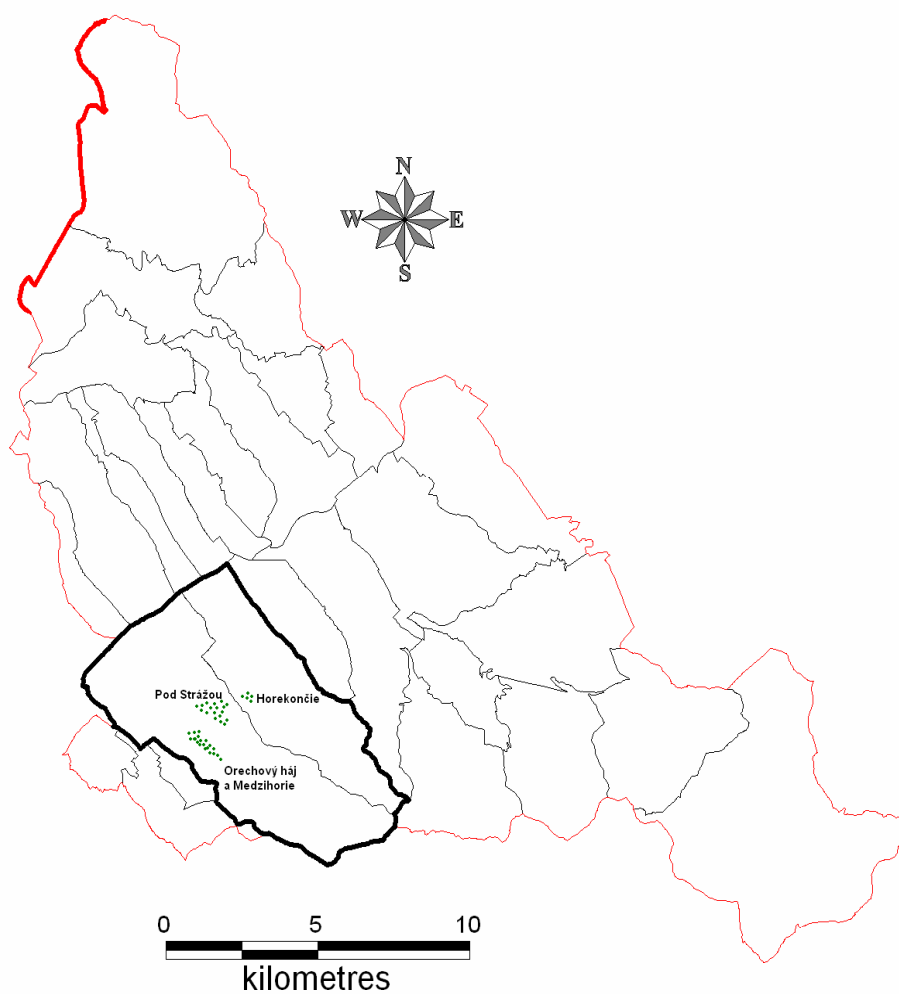
	štátna hranica		Biele Karpaty
	hranica okresu		Považské podolie
	hranica katastra		Strážovské vrchy
	hranica obce Dubnica nad Váhom		
	hranica geomorfologického celku		

zdroj: <http://globus.sazp.sk/atlasr/>

autor: Adrián Michálek, 2010

MAPA 4: Lokalizácia záhradkových osád v meste Dubnica nad Váhom

VYSVETLIVKY:

	štátna hranica		záhradkárske osady
	hranica okresu		Horekončie názov osady
	hranica katastra		
	hranica obce Dubnica nad Váhom		

autor: Adrián Michálek, 2010

